

MORAVIA
 NOVA ET POST OMNES
 PRIORES ACCURATISSIMA
 DELINEATIO.
 auctore I. A. Comenio.

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK Novojičínska

60. svazek

Notarum explicatio

Urbs muris cineta	⚡
Oppidum	⚡
Pagus turritus	⚡
Arx, Zámek	⚡
Castellum, Tvrz	⚡
Pagi inuominati	⚡
Monasterium	⚡
Vinctorum colles	⚡
Thermæ seu aque calidæ	⚡
Officina vitrarie	⚡
Ferri fuliginæ	⚡
Auri & Argenti fuliginæ	⚡

Noviter edita, à Nicolao Iohannide
 Pifcatore. Anno Domini 1627.

2010

STUDIE A ČLÁNKY

Vlastivědný sborník Novojičínska, sv. 60/2010

Nová zjištění z příborského žárového pohřebiště pod kopcem „Šibeňákem“

Pavel Stabrava

Úvod

V dubnu až listopadu 2009 provádělo opavské pracoviště Archeologického ústavu AV ČR v Brně dohled nad zemními pracemi prováděnými v souvislosti s investiční akcí „Silnice I/58 Příbor – obchvat“. Jednalo se o dílčí etapu při budování komunikace, která jednak odvede tranzitní dopravu z intravilánu města, jednak se po dokončení stane součástí tzv. „Mošnovského přivaděče“, který po uvedení do provozu svede dopravu k dálnici D47 z oblasti Příbora, Kopřivnice a Frenštátu pod Radhoštěm. Stavba zahrnovala dva samostatné úseky. První se nacházel v extravilánu obce Lubina a jeho délka činila 1618 m. Druhým úsekem byl vlastní západní obchvat Příbora, zakončený velkou mimoúrovňovou křižovatkou se silnicí I/48. Tento úsek byl dlouhý 3718 m. Zatímco v celé trase stavby, dlouhé přes 5 km, byly nalezeny jen marginální stopy lidských prehistorických aktivit, její zakončení velkou mimoúrovňovou křižovatkou se prostorově střetlo se známou archeologickou lokalitou. Tou bylo koncem 70. let minulého století amatérským archeologickým nadšencem Štefanem Hřešem objevené žárové pohřebiště (Diviš 2003).

Z hlediska geomorfologického se stavba nalézá na pomezí Štramberské vrchoviny (střední nadmořská výška 444,5 m) a Příborské pahorkatiny (320,6 m), jež jsou podcelky Podbeskydské pahorkatiny. Jedná se o zvlněnou krajinu v severním předpolí masivu Moravskoslezských Beskyd. Zkoumaný prostor je odvodňován řekou Lubinou, říčkou Sedlnicí a potoky Kopřivničkou a Sýkorečkou (oba přítoky Lubiny). Geologicky je trasa obchvatu situována jednak do holocénních fluviaálních sedimentů výše zmíněných toků, jednak do kvartérních deluviálních písčito-hlinitých až hlinito-písčitých sedimentů pestrého složení. Hranice mezi oběma geologickými útvary se nachází přibližně v polovině trasy obchvatu Příbora, v blízkosti silnice III/48012 z Příbora do Závěšic. V širším okolí severního etapového zakončení příborského obchvatu se vyskytují kamenito-písčito-jílová eluvia sedimentárních hornin (marinní prachovité vápnité jílovce až prachovce) frýdeckého souvrství svrchnokřídového stáří. Lokálně se vyskytují (charakteristicky na terénní vlně „Písková“) těšinity spodnokřídového stáří. Ve starším kvartéru zasáhl do Podbeskydské pahorkatiny dvakrát pevninský ledovec, jenž zde zanechal své usazeniny. Ty však byly postupně oderodovány. Na části sledovaného úseku se vyskytují půdy nivní, na většině však těžší půdy illimerizované, resp. illimerizované půdy oglejené (Tomášek 2003).

Pohřebiště se nalézá ve sníženině mezi několika terénními vlnami na západním úpatí kopce „Šibeňáku“. V současnosti se jedná o zatravněnou plochu, jež je na jihu

a západě ohraničena místní komunikací vyvedenou z ulice Jičínské, která slouží jako přívaděč ke státní silnici I/48. Tato silnice pak obchází lokalitu na severu a severozápadě. Východním směrem terén volně stoupá k temeni kopce (obr. 2).

Historie naleziště

Počátky výzkumu vlastní lokality spadají do přelomu 70. a 80. let 20. století. Jsou úzce spojeny s aktivitami členů „Kroužku mimořádných členů Československé společnosti archeologické v Příboře, sdružených v severomoravské pobožce ČSSA, pracujících pod patronací Domu kultury ROH“. Vedoucí osobností tohoto uskupení byl Jiří Fryč, který výsledky terénní práce skupiny vtělil do tří sešitových publikací s názvy „Svědectví o pravěku Příbora“ (1985), „Pravěk Štramberka“ (1985) a „Stopy a fakta o pravěku Kopřivnice“ (1987). Další z pilných členů tohoto uskupení Jan Diviš na něj v roce 2003 navázal svou publikací „Osídlení širšího okolí Příbora od pravěku do raného středověku“. Mezi informacemi týkajícími se dalších lokalit lze u obou autorů zjistit alespoň základní informace o objevu a sondování lokality pod příborským „Šibeňákem“. První z výše jmenovaných amatérských nadšenců se ve „Svědectví...“ (Fryč 1985, 21 – 26) o těchto nálezech zmiňuje v souvislosti se sídlištěm, které je dle jeho údaje od pohřebiště vzdáleno 80 m a prostorově jej blíže necharakterizuje. Z kontextu sdělení víceméně vyplývá, že se jedná o temeno kopce a autor dává sídliště do souvislosti s vodním zdrojem a vodojemem, který je zde dnes vybudován. Kuriozitou z výzkumu (jednalo se o vzorkování v rýze pro vodovodní potrubí) je i údajný nález zkoksovateľého uhlí z kulturní vrstvy sídliště. Stejně kusy uhlí byly dle něj zaznamenány i v zásypech žárových hrobů. Autor v souvislosti se sídlištěm hovoří o stovkách kusů nalezené keramiky a dle ní sídliště datuje do platěnické fáze kultury lužických popelnicových polí – stejně jako vlastní pohřebiště. O okolnostech nálezů pohřebiště, době či etapách odkrývání a zkoumání jednotlivých hrobů, použité metodě apod. se od autora v citované brožuře nedovídáme nic. Omezil se pouze na konstatování, že „do dnešní doby se (jemu) podařilo zachránit deset žárových hrobů“ (Fryč 1985, 23). Při pátrání po skutečném počátku bádání na ploše pohřebiště jsme tak odkázáni na inventární knihu Muzea Novojičínska, kde jsou první odevzdané keramické zlomky z této lokality (uváděné pod lokací „Příbor – dálnice“) zaznamenány v roce 1977. Tento rok ve své publikaci výslovně zmiňuje i J. Diviš, který objev pohřebiště přisuzuje jednomu z členů „Kroužku“ – Štefanu Hřešovi (Diviš 2003, 42). Tomu vcelku odpovídá i stručná nálezová zpráva sestavená J. Pavlečkem, který zde hovoří o objevu dvou hrobů – z nichž první byl objeven počátkem roku 1978 (archiv Archeologického ústavu AV ČR v Brně, č. j. 1265/81). Účastnil se nepochybně nějaké fáze terénního odkrývání, neboť zde píše o době nálezů 29. 10. – 16. 11. 1979. Výzkum (mylně) situuje na parcelu 442/1. Kromě občasných konzultací s archeologem tehdejšího Okresního vlastivědného muzea v Novém Jičíně E. Greplem byly další odkryvné práce na lokalitě plně v režii členů amatérského „Kroužku“. Do sbírek uvedeného muzea se z těchto výzkumů dostalo jen mizivé množství (keramických) nálezů. S odstupem let a v souvislosti s nově proběhlým výzkumem

lokality lze některá pozorování amatérských předchůdců (podoba hrobů, charakteristika hrobové výbavy, datování) víceméně potvrdit, k jiným (nálezy uhlí v zásypech, jeho použití v kremačním procesu) se stavím velmi skepticky. Hlavní význam jejich práce však spočívá v tom, že díky dřívějším pozitivním zjištěním se současný záchranný archeologický výzkum mohl lépe prostorově zacílit a nevratné dopady stavby silničního obchvatu na lokalitu tak byly – z hlediska s ní svázaných archeologických informací – alespoň minimalizovány.

Archeologický výzkum 2009

Trasa budovaného obchvatu prořala zkoumané žárové pohřebiště zhruba v severojižním směru. Šířka skrývky v tomto úseku dosahovala cca 25 m. Vedle tohoto pásu bylo cíleně zkoumáno trojúhelníkovité území, sevřené mezi budovanou cestou a stávajícími komunikacemi. Poté co byly při skrývkové činnosti zachyceny první hroby, bylo přistoupeno k záchrannému archeologickému výzkumu prováděnému plošně prostřednictvím sítě systematicky zkoumaných čtverců o velikosti 3x3 m. Celkem bylo takto prozkoumáno 88 čtverců (obr. 3). Jednotlivé čtverce, číslované alfanumericky, od sebe oddělovaly zemní profily o šířce 1 m. Protože zkoumaná plocha měla při stavbě zcela zaniknout, byly v závěru výzkumu prozkoumány i veškeré profily. Plocha systematicky zkoumaného území tak dosáhla 1333 m². Vedle toho bylo několik hrobů i zahloubených objektů zkoumáno mimo plochu čtvercové sítě. Konkrétně se jedná o tyto hroby a zahloubené objekty: H1–H15, H27, H29 a H71 (hroby), K1–K6 (koncentrace keramiky), 504–509 (zahloubené objekty).

Během referovaného výzkumu bylo prozkoumáno 89 samostatných hrobů a 7 koncentrací keramiky, u kterých není jisté, zda jde o samostatný hrob či redepozici části hrobu narušeného. Hroby byly uloženy pouze v ornici a podornici, resp. nacházely se v minimálním kontaktu s podloží. Mělké uložení spolu se zemědělským využitím plochy v minulosti mělo za následek narušování hrobových celků. Vedle mechanického poškozování hrobů a jejich výbavy orbou způsobovala malá mocnost půdního krytu i oscilaci teploty a vlhkosti, což zapříčinilo silnou degradaci jak keramických, tak i kovových artefaktů (obr. 5). Hrobové jámy byly na pohřebišti zachyceny pouze v pěti až šesti případech, přičemž jen u hrobů H57 a H77 můžeme hovořit o jejich tvaru s jistotou (obr. 4). V obou případech se jednalo o kvadratické objekty se zaoblenými rohy. U obou bylo při jednom z nároží zjištěno jakési půlkruhové rozšíření. V případě hrobu H57 se jednalo o roh západní, u hrobu H77 byl (byť méně zřetelně) tento útvar zachycen v rohu jižním. Vzhledem k tomu, že se taková úprava hrobové jámy vyskytla i v halštatském sektoru velkého pohřebiště lužického lidu v polské Kietrzy (hrob č. 25, srv. Gedl 1973, tab. XII-2, s. 282) – zde opět v rohu západním, nejde o nahodilý úkaz. Gedl v této souvislosti uvažuje o podpůrných kúlových konstrukcích komorových hrobů, respektive o jejich zastřešení (Gedl 1973, 22). To ovšem platí spíše pro hroby, v jejichž těsné blízkosti bylo nalezeno více kúlových jam. V případě jediné jámy jde buď o blíže nedefinovaný technologický prvek související s přípravou hrobové jámy, nebo o stopu

po nějakém nadzemním označení hrobu. Přikláněl bych se spíše k druhé interpretaci. V souvislosti s otázkou úpravy hrobových jam lze ještě zmínit, že ani v jediném případě nebyl během výzkumu pozorován fenomén popsáný Pavelčíkem v nálezné zprávě z roku 1979 – vyložení dna hrobu či jeho obvodu úmyslně vloženými kameny. Vedle hrobů bylo na lokalitě zachyceno i několik atypicky zahloubených objektů, neobsahovaly však žádný datovatelný materiál a jejich souvislost s pohřebišťem je sporná.

Popis výbavy vybraných hrobových celků

Poznámka: Jedná se o celky vybrané v terénu „in situ“ a následně preparované v laboratorních podmínkách. Při vlastní preparaci bylo postupováno tak, že daný hrobový celek (popř. jeho část) byl nejprve vyfotografován z různých úhlů a formou písemného protokolu byly o něm zaznamenány základní informace – materiálové a typologické zařazení, výzdoba, metrické údaje. Následně byly z bloků hlíny vyjmuty jednotlivé nálezy a odebrány vzorky ke specializovaným analýzám. Protože zejména u větších hrobových celků by váha v jednom kuse odebraného zemního bloku znemožňovala snadnou manipulovatelnost při transportu i vlastní preparaci, byly tyto celky rozděleny na dílčí sektory. V terénní fázi výzkumu identifikované nádoby byly očíslovány a pod těmito čísly dále preparovány v laboratoři. Evidenční čísla níže uvedeného přehledu n e j s o u inventurními čísly nálezů, jedná se pouze o pomocnou evidenci v terénu vyzvednutých celků – kterých z výše popsaných příčin může být z téhož hrobu několik. Protože značná část vyzvedávaných nádob byla dochována v torzech (většinou spodní části nádob), je nutno metrické údaje brát jen jako orientační. Pokud to situace dovoľovala, byly měřeny u keramických nádob tyto hodnoty: průměr ústí, průměr maximální výdutě, průměr dna a celková výška. U nekeramických artefaktů byly měřeny charakteristické části dle zažitého popisného úzu. Popisované skutečnosti odrážejí stav p ř e d definitivním zpracováním a rekonstrukcí některých nádob. Použité zkratky: vz – vzorky, ker – keramika, Fe – železo, ko – kosti, uh – uhlíky, sed – sediment, maz – mazanice, v – výška.

Ev. č. 480 (H6-A): Pouhé zbytky neidentifikovatelné nádoby – popelnice, která obsahuje značné množství kremačních zbytků. Vz.: ker, ko, sed.

Ev. č. 483 (H6-B): Menší nádobka (miska?) s výplní. Keramika tenkostěnná, výpal černý a okrový. Vz.: ker.

Ev. č. 171 (H9) – nádoba „A“: Kumulace střepů blíže neurčitelné nádoby. Zachyceno již v ornici. Keramika je na vnější straně tmavě okrová, uvnitř černá. Metrické charakteristiky nelze určit. Vz.: ker, uh.

Ev. č. 170 (H9) – nádoba „B“: Pouze fragmenty (menší?) nádoby. Metrické charakteristiky nelze určit. Keramika vypálena do světle okrové barvy. Vz.: ker.

Ev. č. 173 (H10-A): Jedná se o destruovanou větší nádobu (1), dle dochovaného páskového ucha a celkového habitu členěnou mísu (obrácenou dnem vzhůru). Keramika silnostěnná, relativně dobře ve zlomcích dochována. Barva výpalu vně světle okrová, uvnitř černá. Metrické charakteristiky nedefinovatelné. Dobrá možnost rekonstrukce. Při postupném rozebírání nádoby bylo zjištěno, že pod mísou byla další nádoba (2), rovněž destruovaná. Barva výpalu černá, zalešťovaná (osudí?). Vz.: ker. ze dvou nádob, ko, uh.

Ev. č. 481 (H10-B): Soubor patrně dvou nádob. V obou (?) případech se jedná o torzo blíže neurčitelné nádoby. V jednom případě ker. černá, ve druhém oranžově okrová. V obou případech se jedná o ker. silnostěnnou. Ve výplni nádoby oranžově se ukazují spálené kůstky a patrně i bronzový artefakt – hlavice (diskovitá) jehlice. Její tělo nebylo nalezeno. Vz.: ker, ko, bronz.

Ev. č. 482 (H13): Spodní část nádoby s výplní. Dochovaný průměr cca 20 cm. Keramika černá, zalešťovaná. Vz.: ker, ko, uh, sed.

Ev. č. 174 (H14): Kumulace rozptýlených střepů typologicky neurčitelné nádoby. Keramika rezná, silně rozpadavá. Vz.: ker, ko (obr. 5).

Ev. č. 172 (H16) – východní část hrobové výbavy: Zcela destruované nádoby (nádob?), typologicky nezařaditelné. Rozdrcená ker. je černá, zalešťovaná, sporadicky se vyskytuje vhloubená výzdoba rýhováním. V centrální části této kumulace se objevují sporadické kremační pozůstatky, na nichž leží 1 – 2 železné náramky (rozpadlé) o průměru cca 8 cm. Vz.: ker, ko, sed., Fe.

Ev. č. 163 (H17): Torzo blíže neurčitelné nádoby menší velikosti. Nádoba je zcela rozdrcena. Keramika černá, zalešťovaná. Metrické charakteristiky nelze určit - průměr torza: cca 15 cm. Vz.: ker, ko, Fe.

Ev. č. 164 (H17): Torzo blíže neurčitelné nádoby menší velikosti. Nádoba je zcela rozdrcena. Keramika černá, zalešťovaná. Metrické charakteristiky nelze určit. Nelze zcela vyloučit, že se jedná pouze o část výdutě sousední nádoby (?). Tomu by odpovídalo i stopové množství spálených kostí nalezených v těsném kontaktu se střepy. Vz.: ker, ko.

Ev. č. 165 (H17): V podstatě jen malý otisk keramiky, o jejíž struktuře nelze prakticky nic bližšího sdělit. Metrické charakteristiky nelze určit. Tuto evidenční jednotku lze považovat za samostatnou nádobu jen s velkou rezervou. Vz.: ker.

Ev. č. 166 (H17) nádoba č.9: Torzo blíže neurčitelné nádoby. Keramika rozdrcená, černá, zalešťovaná. Vz.: ker.

Ev. č. 160 (H18) nádoba č.1: Jedná se o spodní část 3 nádob vsazených do sebe. Vnější keramický tvar („a“) má keramiku vypálenou do cihlově červené barvy. Tato keramika je tradičně nejhůř vypálená a má slabou soudržnost. Max. průměr torza této nádoby je kolem 17 – 18 cm. Dvniř této nádoby je vsazena další (ker. černá) o průměru 13 cm („b“). Tato druhá nádoba ve svém obsahu má ještě drobnou tenkostěnnou nádobku („c“) o dochovaném průměru (okraje?) 8 cm, v. 3,6 cm, páskové ouško. Sporadicky se v obsazích nádob „b“ a „c“ objevují kremační zbytky. Vz.: ker. ze 3 nádob, ko, uh, sed.

Ev. č. 158 (H20) nádoba č.1: Torzo blíže neurčitelné nádoby. Hmčovitá nádoba?? Keramika hrubší, rozpadavá, výpal do cihlově červená. Metrické charakteristiky nelze určit. Vz.: ker, sed., ko.

Ev. č. 161 (H20): Fe náramek. Díky uložení a silné fragmentarizaci nelze jednoznačně rozhodnout, zda se jedná o náramek jeden – spirálovitý, nebo o dva samostatné. V centrální části je kruhového průřezu a poměrně masivní – průměr cca 10 mm. Jeden zachycený konec je silně zúžený a roztepaný. Ze svrchní strany je pak tento konec ozdoben několika příčnými rýžkami. Vnější průměr 8 cm, vnitřní cca 6 cm (!). Vz.: ker, Fe.

Ev. č. 226 (H26): Torzo bližší neurčitelné nádoby (možná 2?). Keramika robustnější, dva odstíny nehomogenního výpalu – převládá černý tón, druhý je cihlově červený. Metrické charakteristiky nelze určit. Vz.: ker, ko, korálky (3 ks). Hlavní nádoba má charakter baňaté putny. Při preparaci zachyceno dno o průměru 6 cm a drobný tyčinkovitý kousek Fe (?). Vz.: ker, ko, uh, sed., krusta, korálky, Fe.

Ev. č. 182 (2) – 183 (1) (H27) nádoby č.1 a 2: Soubor dvou nádob. 182 (nádoba 2) je menším, více destruovaným osudím. Průměr max. výdutě cca 23 cm. Keramika černá, zaleštěvaná. 183 (nádoba 1) je velkým, relativně dobře dochovaným osudím. Schází jen nejvyšší část kuželovitého hrdla s okrajem. Keramika je masivní, dobře zachovaná, černá, zaleštěvaná. Vnější plochy jsou hustě zdobeny žlábkovanou výzdobou – jedná se o 4 vypnuliny umístěné v pravidelných rozestupech, které jsou hustě podkovovitě orýsovány širokými žlábkami. Na rozhraní hrdla a výdutě je žlábkování vodorovné po celém obvodu. Plochy na výdutí mezi podkovovitou výzdobou jsou zdobeny svislými žlábkovanými pásy. Průměr max. výdutě je 40 cm. Na dvou protilehlých stranách jsou umístěna široká pásková ucha. Vz.: ker. ze 2 nádob, ko, uh, sed (obr. 7-3).

Ev. č. 168 (H27) nádoba č. 3: Jedná se o malé tenkostěnné osudí o průměru ústí 5,5 cm a průměru max. výdutě 10 cm. Keramika černá zaleštěvaná. Povrch nádoby je hojně zdoben jemně rýhovanou vhloubenou výzdobou.

Ev. č. 169 (H27) nádoba č.4: Bližší typologicky nedefinovatelná, obrácená dnem (průměr 6 – 7 cm) vzhůru (mísa?). Barva výpalu na vnější straně je oranžovookrová. Tato nádoba kryla menší nádobku (č.6; osudí?) rovněž oranžovookrového výpalu, která byla patrně vlastní popelnicí (krusta kremačních zbytků). Vz.: ker. 3 nádob, ko, uh, sed (ev. č.168).

Ev. č. 175 (H27) nádoba č.5: Silně destruovaná nádoba nedefinovatelného typu. Povrch hrubý, rezný s výpalem do červena. Vz.: ker, uh.

Ev. č. 180 (H28): Dobře dochovaná, byť rozpraskaná nádoba (mísa?), otočená dnem vzhůru. Max. průměr výdutě cca 30 – 32 cm, průměr dna 11 cm, výška cca 15 cm. Keramika spíše silnější, hrubá, odstín povrchu hnědočerný. Výzdoba není patrná. Jednoduše zaoblený okraj. Vz.: ker, uh., ko, sed. (odebrán 2x: jednou pro palynologii, podruhé jako kompaktní krusta ze dna nádoby – obsahuje tedy i kremační zbytky aj.).

Ev. č. 224 (H30) nádoby č.3 až 7: Část hrobu vyzvednutá in situ a poškozená při přepravě. Keramika zcela rozpadlá, jednotlivé nádoby nerozlišitelné. Pouze stopy po železných předmětech. Velké kremační zbytky. Vz.: ker, ko, uh, Fe.

Ev. č. 191 (H31): Kumulace střepů nejméně dvou nádob. Svrchní, obrácená dnem vzhůru, je vypálená do tmavě okrového odstínu. Spodní nádobou je patrně osudí s keramikou černou, zaleštěvanou. Oba keramické tvary jsou rozdraceny tlakem hlíny a částečně prostorově dislokovány. Mezi střepy jsou viditelné kosterní pozůstatky s poměrně velkými fragmenty. Vz.: ker. ze 2 nádob, ko (krusta), uh.

Ev. č. 178 (H32): Nádoba rozpadlá, zřejmě osudí, povrch keramiky černý, místy až cihlově červený. Průměr výdutě osudí cca 28 cm. Vz.: ker, uh, ko.

Ev. č. 184 (H34) nádoba č.3: Torza dvou nádob – hlavní nádobou (popelnicí) je černé zaleštěvané osudí, zdobené jemnými vhloubenými rýhami. Průměr ústí cca

14 cm, průměr max. výdutě cca 20 cm. Po straně této nádoby leží torzo mísy s dovnitř zataženým okrajem. Barva jejího výpalu je béžově okrová. Výplň osudí a bezprostřední okolí je silně prostoupeno kremačními pozůstatky. Vz.: ker. ze 2 nádob, ko, uh, sed.

Ev. č. 231 (H35): Jedná se o mísovitou nádobu, silně rozpadlou, ale patrně celou. Keramika silnostěnná s barevně nehomogenním výpalem (odstíny od cihlově červené přes okrovou k černé). Metrické charakteristiky nedefinovatelné. Spodní nádobou je patrně nízké široké osudí. Vz.: ker. (2 nádoby?), ko, uh, sed., krusta – kosti.

Ev. č. 190 (H36): Zcela destruované nádoby. Kumulace střepů pochází nejméně ze dvou nádob. Určitější tvar si zachovala menší z nich – osudí či mísa o průměru výdutě cca 18 – 20 cm. Mezi keramikou (černá, zaleštěvaná) jsou rozptýleny kremační pozůstatky. Dle úseku dochovaného okraje se větší nádoba jeví jako široká plytká mísa s mírně ven vyhnutým okrajem, která patrně byla přikryta jinou nádobou obrácenou dnem vzhůru (dle dochovaného dna). Po jejím odebrání bylo zjištěno, že spodní nádoba obsahuje větší množství železných artefaktů a krustu kremačních pozůstatků – obě v těsném kontaktu. Železa: nejméně dva kruhové „náramky“ o průměru cca 6 cm. Dalším artefaktem jsou dvě ramena trojúhelníkovitého tvaru – při koncích ramen jsou patrně jakési „Y“ útvary. Celek dělá dojem, že se jedná spíše o součásti koňského postroje – udidlo?, uzdění. Průměr kruhu neodpovídá šířce lidského zápěstí! Vz.: ker. ze 3 nádob, ko, sed., Fe.

Ev. č. 192 (H37) nádoby č. 1 a 2: Soubor 2 destruovaných nádob. Zachovalejší (1) je robustní mísa s dovnitř zataženým okrajem. Leží na boku. Keramika je vypálena do oranžově okrové barvy s hnědými a černými skvrnami. Průměr ústí nelze jednoznačně stanovit – cca 24 – 26 cm, v. 16 cm. Nádoba (2) je torzo bližší neurčitelné nádoby, keramika černá, zaleštěvaná. Dle charakteru okraje nízký koflík či osudíčko. Při preparaci byla v nádobě (1) objevena nádobka menší (č.16) – osudí zdobené rytými liniemi. Vz.: ker. ze 3 nádob, uh, sed.

Ev. č. 188 (H37) nádoba č. 3: Menší nádobka – patrně osudíčko o průměru výdutě cca 15 cm. Keramika silně destruovaná, černá, zaleštěvaná. Uvnitř na sedimentu položeny 2 (?) žel. „náramky“, které jsou prakticky zcela stráveny. Vně nádobky leží malý terčík (strávený), popř. spirála o průměru 2,5 – 3 cm. U jednoho náramku dochovaný paličkovitý konec. Výzdoba na keramice je tvořena jemnými rýžkami. Vz.: ker, Fe, sed.

Ev. č. 223 (H37) nádoby č. 4, 7 a 11: Skupina tří silně destruovaných nádob. Dvě menší mísy o max. průměru cca 18 cm. Těsně v doteku s prostřední nádobou se vyskytují zlomky Fe artefaktů (2 náramky??) – silně destruovaných. Třetí nádobou je patrně osudí. Keramika černá zaleštěvaná. Max. dochovaný průměr: cca 22 cm. Popis pro pozdější ztotožnění s čísly nádob: Zcela vlevo (7) „miska“ (?), „nádoba uprostřed“ (11), „osudí“ (4). Miska (7) a nádoba (11) byly prakticky zcela stráveny a homogenní keramiky se z nich zachovalo naprosté minimum. Šlo spíše o otisk keramiky v jílovitém loži. Železa prakticky v neidentifikovatelné podobě. Vz.: ker. ze 3 nádob, ko, sed. z osudí, Fe.

Ev. č. 194 (H37) nádoba č. 5: Silně rozpraskané osudí (5), dovnitř kterého je vložen menší koflík (nádoba č.17). Průměr výdutě osudí cca 26 cm, průměr koflíku

(ústí) cca 12 cm. Obojí ker. černá, zalešťovaná. Osudí zdobené vhloubenou rytou výzdobou (patrně šrafované trojúhelníky na max. výduti). Vz.: ker. ze dvou nádob, sed.

Ev. č. 189 (H37) nádoba č. 6: Destruovaný šálek s uchem, obrácený dnem vzhůru, černý zaleštěný povrch, výzdoba jemným rýhováním. Průměr cca 15 cm, výška cca 8 cm. Vz.: ker, ko, sed.

Ev. č. 196 (H37) nádoby č. 8 a 13: Silně destruovaná velká nádoba (8) – patrně osudí. Průměr max. výduté cca 36 – 38 cm, průměr hrdla cca 15 – 16 cm. Keramika černá, zalešťovaná. Výzdoba rytými liniemi a plastickým výčnělkem na rozhraní hrdla a výduté. Nádoba ve výplni obsahovala i malé osudíčko (nádoba č. 18) o průměru výduté cca 12 cm – černá zalešťovaná keramika. Vedle toho bylo nalezeno i torzo patrně koflíku (13) s uchem, průměr dochovaného torza cca 10 cm. Rovněž tato nádoba byla z černé zalešťované keramiky. Stav obou menších nádobek byl z hlediska pevnosti keramiky výrazně lepší než v případě velké nádoby, která se na dotek rozpadala - špatný oxidačně (vnitřek) – redukční (vnějšek) výpal. Vz.: ker. ze 3 nádob, ko, uh, sed., mikroulita.

Ev. č. 157 (H37) nádoba č. 9: Torzo nádobky – patrně osudí – o průměru 18 – 19 cm. Ker. černá, zalešťovaná. Vhloubená výzdoba cik-cak liniemi. Vz.: ker, ko, sed.

Ev. č. 193 (H37) nádoba č. 10: Malá nádobka, patrně šálek o průměru výduté cca 12 cm a výšce cca 5 cm. Ven vyhnutý okraj zaoblený. Povrch černý zalešťovaný. U okraje dochované ouško. Výzdoba jemnými rýžkami. Stromečkový motiv. Vz.: ker, sed.

Ev. č. 185 (H37) nádoba č. 12: Torzo blíže neurčitelné nádoby o průměru cca 16 cm. Keramika černá, rozpadlá. Vz.: ker, uh, ko, sed.

Ev. č. 159 (H37) poloha při nádobách č. 8 a 9: Drobné fragmenty žel. artefaktů (kroužků?). Velikost neurčitelná.

Ev. č. 177 (H38): Zcela destruovaná nádoba s koncentrací kremačnických zbytků na dně. Nedefinovatelný typ. Keramika spíše hrubší, černá. Vz.: ker, ko, uh., sed.

Ev. č. 187 (H39): Torzo rozpadlého osudí o max. průměru 26 cm. Dochováno ouško na rozhraní hrdla a výduté. Ker. spíše hrubší. Barva výpalu hnědookrová. Uvnitř pravděpodobně torzo menší tenkostěnné nádobky. Vz.: ker, ko, uh., sed.

Ev. č. 186 (H40): Destruovaná nádoba nejasného typu. Jedná se o urnu se značným množstvím kremačnických pozůstatků. Keramika spíše hrubší s černým povrchem. Nádoba měla bezpečně ucho. Dochovaný průměr spodní části nádoby: 22 – 24 cm. V kosterním materiálu dochována i celá kloubní hlavice (femur) a kost lebeční (šev) – 4 sáčky kostí! Vz.: ker, ko, sed.

Ev. č. 176 (H41): Celý hrob vyzvednutý in situ, obsahující více nádob (minimálně 5-6, včetně pokličky). Nádoby jsou silně poškozené, vyjma pokličky jen obtížně typologicky určitelné. Poklička (oranžovookrový výpal) má průměr 14 cm a viditelně odlomený středový knoflík. Tato poklička leží na koncentraci černých zalešťovaných střepů, kterou lze podle charakter. umístění páskového ucha identifikovat jako torzo koflíku. Poklička jakoby byla odsunuta ze zploštělé mísovité (?) nádoby – její ker. střep je rezný, silně rozpadavý. Původní průměr ústí této

nádoby byl asi 12 – 14 cm (odpovídá poklička), výška cca 8 cm. Na opačném konci hrobu se situace jevila tak, že zde větší, typologicky neurčitelná nádoba o průměru cca 18 cm obsahovala ve svém nitru tenkostěnnou nádobku (šálek, miskou?), černou, zalešťovanou. Větší nádoba je dochována jen ve stínu (rezný výpal?). V centrální části hrobu se vyskytuje velká koncentrace převážně černé zalešťované keramiky – typologicky a metricky neurčitelné. Jelikož právě v této koncentraci střepů se objevuje rovněž výraznější množství kremačnických zbytků, jednalo se patrně o popelnicí. Vz.: ker. z 5 nádob, ko, uh, sed.

Ev. č. 195 (H42): Torzo blíže neurčitelné nádoby o průměru výduté cca 18 cm. Ker. spíše hrubší, černohnědá. Výzdoba vhloubená – rýhy. Vz.: ker, ko, uh.

Ev. č. 232 (H43) nádoby č. 1 až 3: Soubor tří nádob. Největší z nich je černé zalešťované osudí o průměru výduté cca 26 cm. V těsném kontaktu s ním se nachází černý zalešťovaný koflík o průměru 10 cm, na opačné straně další malá nádobka zhruba stejného průměru jako koflík. Na osudí i koflíku patrná výzdoba jemným rýhováním. Vz.: ker, sed., uh, Fe.

Ev. č. 234 (H43) nádoba č. 5: V podstatě jen stopa zcela destruované nádoby, uprostřed 2 (?) rozpadlé žel. kroužky o průměru cca 6 cm. Vz.: ker, ko, uh, Fe, sed.

Ev. č. 236 (H45): Torzo blíže neurčitelné nádoby. Keramika (patrně jediné?) nádoby je zcela rozpadlá, černá zalešťovaná. Metrické charakteristiky neurčitelné. Mezi zlomky keramiky patrný kousky kremačnických zbytků a uhlíků. Vz.: ker, ko, uh.

Ev. č. 244 (H46) nádoby č. 1 a 2: Soubor dvou nádob. Spodní patrně větší osudí o průměru 25 – 30 cm. Ker. černá zalešťovaná, vhloubená výzdoba – rýhy. Patrně nejméně 1 ucho. Nahoře dnem vzhůru miska – ker. hrubší, cihlově červená o průměru cca 15 – 20 cm. Po straně samostatné dno patrně třetí nádoby o průměru 9 cm – výpal černý. Dochovány velké uhlíky. Vz.: ker. (1 až 3), ko, uh, sed.

Ev. č. 241 (H46) nádoby č. 3 a 4: Soubor dvou nádob. Jde o širokou mísu s okrajem mírně dovnitř zataženým o průměru ústí cca 28 cm. Keramika má nehomogenní výpal – odstíny od cihlově červené po tmavě černou. Keramika je silně fragmentarizovaná. Vedle této nádoby leží torzo nádobky menší – typologicky neurčitelné. Menší nádobka se po odebrání mísy projevila jako torzo nádoby – dle charakteristiky výduté asi osudí – která byla pod mísou. Výpal keramiky je obdobný jako v případě větší mísy. Větší mísu je možno rekonstruovat! Z tohoto hrobu pochází větší množství dobře dochovaného spáleného dřeva. Vz.: ker. ze dvou nádob, ko, uh, sed.

Ev. č. 243 (H46) nádoby č. 5 až 7: Soubor tří nádob – všechny z černé zalešťované keramiky. 1. (č. 5?) Velké, tlakem shora deformované osudí. Průměr ústí: 12 cm, průměr max. výduté: 26 – 27 cm. Výzdoba jemným rýhováním – cik-cak motivem. Patrně jde o urnu (patrná větší kůstka ve výplni). Nahoře na nádobě leží na 2 místech fragmenty želez. artefaktů (v obou případech jde o tyčinkovitý profil).

2. (č. 6?) Malé, silněji deformované osudí se stejnou výzdobou. Průměr ústí asi 9 – 10 cm, průměr max. výduté je 16 – 17 cm.

3. (č. 7?) Částečně pod nádobu 2. zasahuje nádoba třetí, která je těžko typologicky zařaditelná – mohlo by se jednat o torzo mísy. Metrické charakteristiky

nelze určit. V souvislosti s touto nádobou byl při preparaci objeven masivní plast. výčnělek horiz. protažený. Vz.: ker. ze 3 nádob, ko, uh, sed, Fe.

Ev. č. 242 (H46) nádoby č. 8 až 11: Část hrobového celku obsahující čtyři nádoby a kovové artefakty – 1: větší železný nůž mezi nádobami č. 8 a 9, 2: menší železný kroužek o průměru cca 3,5 cm v nádobě č. 9 – jde patrně o popelnici (obsahuje kremační zbytky), osudí o max. průměru cca 26 cm, na této nádobě i 3: malý nožík. Další nožík nalezen již při terénní preparaci hrobu mezi nádobami č. 7 a 8. Keramika destruována – roztláčena. Nádoby č. 8 a 11 mají oxidační výpal, č. 9 a 10 redukční. Nádoba č. 10 je zdobena rýhovanou výzdobou, typologicky neurčitelná. Nádoba č. 11 je patrně hrnec, na něm a v něm nalezena rozlomená poklička. Vz.: ker, ko, uh, sed, Fe.

Ev. č. 238 (H46) nádoba č. 12: Torzo blíže neurčitelné nádoby o dochov. průměru cca 16 cm. Keramika černá, zaleštěvaná. Výzdoba vhloubená cik-cak liniemi. Vz.: ker, ko.

Ev. č. 240 (H46) nádoba č. 13: Fragment (dno) blíže neurčitelné nádoby. Keramika silnostěnná, hrubší. Uvnitř barva výpalu černá, vně oranžovookrová. Vz.: ker.

Ev. č. 239 (H48): Malá koncentrace zcela destruované keramiky a krem. zbytků. Barva výpalu keramiky černá, zaleštěvaný povrch. Vz.: ker, ko, uh.

Ev. č. 198 (H53) nádoba č. 1: Obsahuje část se dnem (199 – vrch téže nádoby?). Vz.: ker.

Ev. č. 199 (H53) nádoba č. 2: Zcela destruovaná nádoba (nádobý?) neidentifikovatelného typu. Černý, zaleštěný povrch zdobený rytými liniemi (trojúhelníky). Vz.: ker, sed.

Ev. č. 200 (H53) nádoba č. 3: Patrně jen spodní část destruované nádoby nejasného typu. Hrubý režný červený povrch. Keramika prakticky úplně rozpadlá. Vz.: ker, ko, sed.

Ev. č. 201 (H53) nádoba č. 4: Žel. třmínek, přezka či náramek (?). Nerozebráno, necháno in situ ke komplexnímu konz. zásahu.

Ev. č. 197 (H54) nádoby č. 1 až 7: Jedná se o silně destruovaný hrobový celek, u něhož jsou hranice ve střepech se nalézajících nádob prakticky neurčitelné. Výjimkou jsou pouze nádoby č. 2 (menší miska či koflík o průměru ústí 15 cm) a nádoba č. 5, což je ovšem pouze spíše otisk po rozpadlé, do cihlově červeně vypálené nádobě. Součástí hrobové výbavy jsou i artefakty železné. Jedná se o železné kroužky různých průměrů – 5,5; 6; 2,5 cm. Čtvrtý, na povrchu nalezové situace se nalézající artefakt, je deformován a jako i ostatní rozpadlý na fragmenty. Pravděpodobně se jednalo rovněž o kruh o průměru 5,5 – 6 cm. Všechny železné předměty se nacházejí v těsném sousedství 2 samostatných koncentrací kremačních pozůstatků. Vz.: ker, ko, Fe.

Ev. č. 210 (H55) nádoby č. 1 až 6: Zdevastovaný hrobový celek, u něhož lze počet nádob jen velmi přibližně odhadnout. Typologické a metrické charakteristiky jsou neurčitelné. S výjimkou nádoby č. 3, jejíž keramika má výpal do cihlově červeného odstínu, jsou ostatní nádoby černé, zaleštěvané. Keramika je rozdrčena do velmi malých úlomků. Mezi nádobami č. 5 a 6 jsou blíže neidentifikovatelné

kousky železa o spíše plochem profilu. Nádoba č. 5 je dochována spíše jen jako stín keramiky. Vz.: ker, ko, uh.

Ev. č. 217 (H56) nádoba č. 1: Patrně jen spodní část destruované nádoby (osudí?, mísa?) s černým zaleštěným povrchem. Výzdoba vhloubenými rýhami. Průměr (max. výduť?) cca 25 cm. Vz.: ker, 1 drobná spálená kost.

Ev. č. 219 (H56) nádoba č. 2: Torzo blíže neurčitelné nádoby menší velikosti. Nádoba je zcela rozdrčena. Keramika černá, zaleštěvaná. Metrické charakteristiky nelze určit – průměr torza: 16 cm. Vz.: ker.

Ev. č. 220 (H56) nádoby č. 3 a 4: Dvě torza neurčitelných nádob. Č. 3 hrubší oranžová ker, č. 4 je spodní částí nádobky o průměru cca 14 cm, ker. černá. K nádobě č. 4 se vážou sporadické kremační zbytky. Vz.: ker, ko.

Ev. č. 206 (H57) nádoba č. 1: Relativně lépe dochovaná (tlakem hlíny deformovaná) černé osudí o průměru cca 30 cm. Výzdoba není patrná. Uvnitř na dně vrstva spálených kostí, na které se nacházela žel. jehlice? (ztluštělý konec) o celkové délce cca 5-6 cm. Vz.: ker, ko, Fe, sed, uh.

Ev. č. 229 (H57) nádoba č. 2: Menší otevřená miska (dochovaný okraj) o průměru 15 cm a výšce 6 cm. Keramika silně rozpadavá, černá, zaleštěvaná. Nádoba byla zcela prázdná (zaplněná žlutkou). Vz.: ker., sed.

Ev. č. 202 – 205 (H57) nádoby č. 3 až 6: Skupina nádob hrobové výbavy. Nádoby rozpadlé, jen mírně dislokované. 202 (3) – jedná se o koflík s páskovým uchem o průměru ústí 13 – 14 cm. Keramika černá, zaleštěvaná. 203 (4) – nádoba typologicky neurčitelná (mísa?, osudí?). Keramika černá, zaleštěvaná. Metrické charakteristiky neurčitelné. 204 (5) – dle části výduť v primární pozici se jedná o osudí. To je zcela rozpadlé, metrické charakteristiky neurčitelné. Keramika černá, zaleštěvaná. Vhloubená výzdoba žlábkováním (na max. výduť). 205 (6) – koflík s uchem, okraj mírně dovnitř zatažený. Průměr ústí 12 cm. Keramika černá, zaleštěvaná. Zhruba uprostřed popsané skupiny se vyskytuje kumulace střepeů vypálených do cihlově červeného odstínu a zdobených žlábkováním – samostatná nádoba? Vz.: ker. ze 4 nádob, ko, sed., Fe – drobnosti.

Ev. č. 211 (H57) nádoba č. 7: Poklička o průměru 15 cm, v okolí koncentrace zcela strávené rezné keramiky. Vz.: ker (poklička), propálená hlína, uh, sed.

Ev. č. 230 (H58) nádoba č. 1: Rozpadlý šálek s uchem, s prožlabeným hrdlem. Ker. černá, zaleštěvaná. Vz.: ker.

Ev. č. 218 (H58) nádoba č. 2: Hrnec či hluboká mísa o průměru ústí 18 cm a průměru výduť cca 22 cm. Na rozhraní hrdla a výduť 4 vertikální plastická žebírka imitující ouška. Vhloubená výzdoba krokvicovým motivem. Povrch černý, zaleštěný. V. cca 13 cm. Ker. silnostěnná, nádoba vhodná k rekonstrukci. Vz.: ker, ko, uh, sed.

Ev. č. 233 (H58) nádoba č. 3: Destruovaná, patrně hrncovitá nádoba s plastickou lištou na podhrdlí. Průměr ústí cca 16 cm. V. 12 – 13 cm. Keramika cihlově červená, rozpadavá. Pod zhrouteným bokem nádoby odhalen další ker. tvar – talíř či miska o průměru cca 20 cm. Keramika rovněž červená, rozpadavá. Dochovaný okraj. Vz.: ker, ko, sed.

Ev. č. 213 – 214 (H58) nádoba č. 4 a 5: 213 (nádobka č. 4) je malá nádobka nebo malý zbytek nedefinovatelného typu (malinké osudíčko ležící na boku?). Keramika

černá, zalešřovaná. Vz.: ker. 214 (nádoba č. 5) je šálek o průměru ústí 11 cm. Okraj mírně dovnitř zahnutý a zaoblený. Povrch má hnědočervený nádech. V. 5,5 cm. Vz.: ker, sed.

Ev. č. 207 (H58), nádoba č. 6: Zabalené spolu s ev. č. 208 – nádoby v těsném kontaktu (208 = nádoba č. 7). Nádoba typu osudí o průměru cca 20 cm, v. 12 cm. Keramika silně fragmentární, rozpadá se. Povrch černý, zalešřovaný. Zdobení šikmými rýhami. Zvenčí na stěně leží žel. zahnutá tyčinka délky cca 10 cm, rozpadlá. Uvnitř nádoby při dně nalezen železný kroužek o průměru cca 8 cm a rovná tyčinka stejné délky, síla asi 0,5 cm (obojí), kromě toho i 2 bronzové jehličky – torza v délce asi 5 cm. Všechny kovy jsou zcela rozpadlé a nedají se odebrat vcelku. Vz.: ker, ko, sed, Fe, bronz.

Ev. č. 208 (H58), nádoba č. 7: Osudí prakticky stejných parametrů jako č. 207, povrch černý, zalešřovaný, zdobeno hustým jemným rýhovaním. 207 i 208 – lidské kůstky nalezeny jen velmi sporadicky. Vz.: ker, uh, ko, sed.

Ev. č. 212 (H58) nádoba č. 8: Silně destruovaná nádoba – pravděpodobně osudí o průměru cca 18-20 cm. Silnostěnný střep, černě zalešřovaný povrch, výzdoba vhlouben. rýhami. Vz.: ker, uh, sed.

Ev. č. 237 (H58) nádoba č. 9: Rozpadlá, na boku ležící mísa – torzo. Okraj dovnitř zatažený a zaoblený. Keramika hrubá, barva výpalu uvnitř černá, vně tmavě okrová. Výška nádoby cca 17-18 cm. Vz.: ker, ko, uh.

Ev. č. 227 (H60) nádoba č. 1: Destruovaná nádoba s režným, okrovým povrchem. Patrné fragmenty okraje. Vz.: ker, ko, uh, sed, Fe – drobné ploché zlomky - snad nožíku.

Ev. č. 215 – 216 (H61) nádoby č. 1 a 2: Nádoba č. 1 (215) je robustní mísou s mírně dovnitř zahnutým okrajem, obrácenou dnem vzhůru. Průměr dna 12 cm, průměr okraje cca 30 cm, v. 15 cm. Keramika je hrubší, vně vypálená do tmavě okrového odstínu. Bez výzdoby. Nádoba 2 (216) je mnohem hůře dochovaná menší nádoba – nízká mísa s ven vyhnutým okrajem o průměru cca 20 cm. Keramika je režná, silně rozpadavá. Výška 4 – 5 cm. Kolem této nádoby jsou volně rozptýleny kremační zbytky a uhlíky. Pod nádobou (1) byla další (silně destruovaná) nádoba, patrně osudí. V jejím ústí nalezen Fe artefakt (nůž?). Keramika černá, zalešřovaná. Vz.: ker. 3 nádob, ko, uh, sed, Fe.

Ev. č. 256 (H64) nádoba č. 1: Zcela destruovaná nádoba blíže neurčitelného typu. Keramika hrubší, v ostřivu se vyskytuje slída. Nelze vyloučit, že několik keramických fragmentů s okrajem pochází z horní krycí nádoby. Metrické charakteristiky nedefinovatelné. Vz.: ker, ko, uh, sed.

Ev. č. 257 (H64) nádoba č. 2: Pouze menší kumulace střepů typolog. nedefinovatelné nádoby, střepy černé i červené, vyskytují se i spálené kůstky. Vz.: ker, ko.

Ev. č. 255 (H65) nádoby č. 1 až 4: Obsahuje 2 (?) nádoby – 1 menší černé osudí zalešřené – patrně urna (větší, i když sporadické, zastoupení kremačních zbytků) a 1 tvarově neidentifikovatelnou nádobu – červený režný povrch. Kovy nenalezeny. Vz.: 2x keramika, uh, ko, sed.

Ev. č. 265 (H66) nádoba č. 1: Torzo blíže neurč. nádoby. Ker. tvar zcela rozpadlý, ker. režná, cihlově červený výpal. V obsahu patrné kremační zbytky. Metrické charakteristiky nelze určit. Vz.: ker, ko.

Ev. č. 264 (H66) nádoba č. 2: Torzo blíže neurčitelné nádoby. Keramika hrubší, rozpadavá, výpal do cihlově červená. Metrické charakteristiky nelze určit. Jedná se spíše o otisk keramiky na jílu. Vz.: ker, 2 drobné zlomky přepálených kostí.

Ev. č. 263 (H66) nádoba č. 3: Torzo blíže neurčitelné nádoby. Keramika rozpadlá, hrubší, režná, cihlově červený výpal. Metrické charakteristiky nelze určit.

Vz.: ker, uh.

Ev. č. 266 (H67): Spíše jen koncentrace střepů – a) černých zalešřovaných, b) červených režných. Mezi střepy volně větší kumulace dobře dochovaných kremačních zbytků. Typologicky neurčitelné. Vz.: ker, ko, uh, sed.

Ev. č. 269 (H68): Zcela destruovaná nádoba s trochou kremačních zbytků. Vz.: ker, ko.

Ev. č. 278 (H70) nádoba č. 2: 278 je silně deformovaná, typolog. neurčitelná nádoba. Černá, zalešřovaná, rozdrčená. Vz.: ker, uh, ko.

Ev. č. 277 (H70) nádoba č. 3: Nádoba neidentifikovatelného tvaru. Vz.: ker, uh, ko.

Ev. č. 479 (H72) nádoby č. 1 až 4: Jedná se o silně devastovaný hrobový celek. Počet nádob lze jen odhadovat na 1 až 3. Nádoba č. 4 je sporná, možná jde o součást nádoby č. 1. Kromě nádoby č. 2 (s oxidačním výpalem) je keramika černá, zalešřovaná. Typologicky jsou nádoby neurčitelné, jen v případě nádoby č. 1 lze usuzovat na mísu s mírně dovnitř zataženým okrajem o průměru ústí cca 28 – 30 cm. Menší koncentrace kremačních zbytků je při nádobě č. 4 (č. 1?). Volně mezi střepy nalezeny drobné, tyčinkovité fragmenty železa. Vz.: ker. ze tří (čtyř ?) nádob, ko, Fe.

Ev. č. 289 (H73) nádoby č. 1 a 2: Skupina dvou silně destruovaných nádob. Nádoba č. 1 – typologicky neurčitelná o max. průměru 30 cm. Keramika s nehomogenním výpalem, částečně oxidačním, rozpadavá. Menší nádobka je miskou či koflíkem o max. průměru 12 – 14 cm, keramika černá, zalešřovaná. Při preparaci nádoby č. 1 zjištěny 2 – 3 železné kroužky (deformované) o průměru cca 6 cm. Byly na dně, v kontaktu s kremačními zbytky. Vz.: ker, ko, Fe.

Ev. č. 313 (H77) nádoby č. 1 až 7: Přestože je keramika jednotlivých nádob rozpadlá, jsou celky nádob dobře viditelné. Typologicky se jedná o nádoby: č. 1 – šálek o průměru ústí 13 cm a s páskovým uchem šíře 2,5 cm. Keramika černá, zalešřovaná. Č. 2 – menší hrnek či osudí s prožlabeným hrdlem a ven vyhnutým okrajem, průměr ústí 12 cm, průměr max. výdutě 15 cm. Keramika černá, zalešřovaná. Č. 3 – plytká široká mísa s okrajem mírně ven vyhnutým, průměr ústí cca 30 cm, keramika černá, zalešřovaná. Č. 4 – nádoba stejného typu jako č. 2 – průměr ústí 12 – 13 cm, max. výduť 20 cm, keramika černá, zalešřovaná. Č. 5 – jedná se o kompaktní krustu kremačních zbytků – není patrné, zda jsou v nádobě. Č. 6 – mísa (menší) s okrajem mírně dovnitř zataženým, průměr ústí 20 cm, keramika černá, zalešřovaná. Č. 7 – malé osudíčko o průměru ústí 6,5 – 7 cm a průměru max. výdutě 9,5 cm, keramika černá, zalešřovaná. Uvnitř č. 4 nalezen

deformovaný, přepálený skleněný (?) korálek. Vz.: ker, ko, uh, sed, 2x obsah nádoby (č. 5 a 7).

Ev. č. 314 (H77) nádoba č. 8: Torzo hrnce s plastickou lištou na podhrdlí. Keramika rezná, silně rozpadavá, výpal do červena. Metrické charakteristiky nelze určit. Vz.: ker, ko, uh, sed. (krusta ze dna nádoby).

Ev. č. 312 (H78) nádoby č. 1 až 4: Kompletní menší hrobový celek obsahující 3 až 4 zcela destruované nádoby. Typologické a metrické charakteristiky neurčitelné. Nádoba č. 3 je miniaturní miskou (?) o průměru ústí asi 5 cm. Nádoba č. 4 je šálkem (páskové ucho) o max. průměru cca 14 cm. Vz.: ker, ko, sed.

Ev. č. 310 (H79): Torzo (spodní část) nádoby blíže neurčitelného typu. Keramika rezná, silně rozpadavá. Průměr dochovaného torza: 18 cm. Na dně krusta kremačních zbytků. Vz.: ker, ko.

Ev. č. 341 (H87): Ve střepech dochovaný zdevastovaný hrob, obsahující patrně dvě nádoby. Střepey jsou promíchány, ale lze vyzorovat, že keramika uložená stratigraficky níže má barvu výpalu vnější strany vyvedenu do tmavě okrového odstínu, zatímco keramika objevující se nahoře je černá, zalešťovaná. Dle nalezeného okraje a charakteristické výdutě pochází tato výše uložená keramika z šálku. Metrické charakteristiky obou nádob jsou neurčitelné. Vz.: ker. ze dvou nádob, ko.

Ev. č. 340 (H88): Destruované osudí. Keramika černá zalešťovaná. Sporadicky viditelná vhloubená výzdoba jemným žlábkováním. Průměr max. výdutě cca 30 cm. V obsahu viditelné kremační zbytky. Zjištěny fragmenty železného artefaktu tyčinkovitěho typu. Vz.: ker, ko, sed, Fe.

Ev. č. 485 (H89): Torzo blíže neurčitelné nádoby, snad osudí. Keramika černá, zalešťovaná. Vhloubená výzdoba motivem „rybí kosti“. Patrné kremační zbytky. Vz.: ker, ko, sed, Fe.

Ev. č. 209 (H?) nádoba č. 7: Označeno pouze jako nádoba „7“. Zatím nepřiručeno ke konkrétnímu hrobu. Spíš jen stopy keramiky a propálená hlína. Vz.: maz.

Ev. č. 225: Fragmenty spáleného dřeva neznámého stáří z **obj. 515**. Vz.: dřevo, sed.

Nálezy

Jednotlivé hroby byly vybaveny různým počtem keramických nádob (tab. 1; obr. 1). Převažovaly ty s 1 až 3 nádobami (76% ze všech). Z hlediska kvantity výbavy byly na pohřebišti nejbohatšími hroby H57 (8 nádob), H80 (11), H46 (15) a H37 (18). Naopak pouze jediný hrob neobsahoval vedle kremačních zbytků a uhlíků keramiku – jedná se patrně o jediného (identifikovaného) zástupce jamkového hrobu na pohřebišti (H 74). Prakticky jen z těch hrobů, které byly vyzvednuty v terénu „in situ“, následně náročně separovány v keramické laboratoři, kde se v ojedinělých případech dala jejich keramická výbava částečně rekonstruovat, disponujeme určitějšími informacemi o její typologické náplni (tab. 2). Jakkoli je náš vzorek typologicky podchycených nádob torzovitý, lze na něm vyzorovat, že přednost

byla v rámci hrobové výbavy dávana spíše nižším a širším tvarům, tedy osudím a mísám různé velikosti. Jako popelnice bylo nejčastěji používáno osudí, v některých případech bylo přikrýváno jinou nádobou – typicky mísou. Jen v bohatších hrobech (obr. 6) byly zachyceny i šálky, hrnky a drobnější tenkostěnné keramické tvary. Posledně jmenované však v důsledku stavu dochování jednotlivých hrobových obsahů nemusely být vždy v materiálu identifikovány. U popelnic se prakticky výlučně jedná o černou hlazenou, částečně leštěnou keramiku, někdy zdobenou charakteristickým žlábkovaným dekorem – cik-cak linie, šikmé a podkovovité pásy vyplňované trojúhelníky a v jednom případě byla na masivním osudí (H12, zásobnice ?) zachycena i důlkovaná rozetka – sluneční motiv. Ve většině případů byly kremační zbytky ukládány do nádob, kde často na dně vytvořily kompaktní krustu.

Přímo na vrstvu kostí pak byly někdy pokládány drobné kovové – většinou železné – artefakty. Ty se dochovaly silně fragmentarizované, ve výplních hrobů či jednotlivých nádob se projevily charakteristickou penetrací svých oxidů do okolí. Až na výjimky byly artefakty typologicky obtížně identifikovatelné. Mezi těmi rozpoznatelnými jednoznačně převládaly nožíky a kroužky o různém průměru. Větší kruhy, tj. ty s průměrem 5 až 6 cm a větším, můžeme interpretovat jako náramky, ty menší jsou pravděpodobně buď nášivkové součásti kroje nebo funkční či dekorativní příslušenství koňského postroje. Patrně falérou je drobný polorozpadlý terčík o průměru 2,5 – 3 cm, nalezený u nádoby č. 3 hrobu H37. Celkem byly železné artefakty zaznamenány ve 33 hrobech.

Nálezů bronzových bylo na příborském pohřebišti zaregistrováno výrazně méně než železných. V hrobě H10 byl nalezen dvoukónický drobnější artefakt s menším kuželíkem na jedné straně a stopou po odlomení tenké válcovité části o průměru asi 4 mm na straně protilehlé. Maximální průměr uvedeného předmětu je 1,6 cm. Pravděpodobně se jedná o profilovanou hlavici jehlice. Ze všech hrobových celků byl bronz nejhojněji zastoupen v hrobě H37. Mezi množstvím drobnotvarých fragmentů se vyskytoval hrot tenké jehly, drobný kousek tyčinky, celý, byť fragmentarizovaný a „in situ“ od nádoby č. 4 vyzvednutý kroužek o průměru 38 mm a síle drátu 4 mm, dále drobná plochá tyčinka, torzo dalšího kroužku a fragment deformovaného tenkého plechu – ten však nebyl nalezen přímo v hrobu, nicméně v jeho blízkosti. V hrobě H44 byl nalezen tenký bronzový drátek. V nádobě č. 6 hrobu H58 zase část tenkého náramku o původním průměru kolem 6 cm a síle drátu jen 2 mm.

V sedmi hrobech byly zachyceny korálky ze skelné pasty (obr. 8). Jsou v různé míře zasaženy kremačním procesem. Některé zůstaly zcela nedotčeny – jako například drobný korálek o průměru 5 mm z hrobu H20 (obr. 8-8,14), jiné byly deformovány, případně spečeny k sobě a jiné zářem metamorfovaly v beztvárovou, silně porézní strusku. Ta je od „zkořsňovatělého uhlí“ téměř nerozeznatelná, takže je možné, že stála u zrodu Fryčovy hypotézy o užití uhlí na sídlišti i v kremačním procesu. Hrob H77 vydal skutečnou kolekci větších, geometricky zdobených korálků (obr. 8-1 až 7). Když vedle kompletně dochovaných jedinců vezmeme v úvahu i torza a amorfní strusku, docházíme k závěru, že se v hrobě nacházel náhrdelník čítající minimálně 30 až 40 korálků. V neporušeném stavu mají

soudkovitý tvar a jejich velikost je mírně variabilní. V průměru činí maximální průměr kolem 12 mm, výška 10 mm a velikost vnitřního, jednoduše válcového otvoru je 4 mm. Na nejméně poškozených jedincích jsou dobře dochovány barevně vyvedené výzdobné motivy 3x se opakujícími soustřednými kružnic. Vybraná mezikruží jsou vyplněna žlutou pastózní hmotou, což je patrně metamorfovaný pozůstatek původního barevného provedení. Veškerý povrch korálku mimo uvedené kružnice byl původně rovněž barevný a tvořil tak hlavnímu motivu kontrastní podklad. Ten byl buď okrově červený nebo tmavě modrý. Zda byly použity v podkladu i jiné barvy, nelze zatím spolehlivě rozhodnout. Vlastní hmota skelné materie měla tmavě šedozeleň odstín. V ostatních případech se jednalo o nálezy jednotlivých korálků malé velikosti. V hrobě H26 byly nalezeny 3 korálky o průměru 5 mm a s otvorem kolem 2-3 mm (obr. 8-9 až 11), v hrobě H53 byl objeven velmi tenký korálek – jeho celkový průměr činil 4 mm a otvor 3 mm. Síla jeho stěny nedosahuje ani 1 mm. Pro úplnost dodejme, že jediný korálek keramický, pocházející z pohřebiště, byl nalezen v hrobě H41. Je podlouhlý, válcovitý a ve vnějším plášti má mírně zkroucený žlábek. Jeho rozměry jsou: délka 15 mm, průměr 6 mm a otvor 2 mm (obr. 8-12).

Pro úplnost je třeba mezi nekeramickými artefakty z pohřebiště uvést i drobný fragment ploché ohlazené kosti, zdobený na jedné straně rytým motivem soustředných kroužků o průměru 5 mm. Jde patrně o fragment kostěného obkladu ze střenky nože (obr. 8-13).

Analýzy

Kromě zdokumentování terénní situace pohřebiště i jednotlivých hrobových celků standardními metodami (kresby, fotografie, zaměření v S-JTSK souřadnicích) byly k získání specifických informací o uživateli pohřebiště (životním prostředí) využity biologické vzorky odebrané při preparacích jednotlivých hrobů. Na specializované analýzy byly odeslány vzorky spálených lidských kostí a sediment z několika nádob různých hrobů, popřípadě ze zásypu hrobů. Specializovaným pracovištěm byly zadány následující expertízy:

1. analýza mitochondriální DNA,
2. analýza kremačního procesu infračervenou spektrometrií
3. analýza palynologická.

Prvně jmenovanou analýzu prováděl Ústav biochemie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně (doc. RNDr. Omar Šerý, Ph. D.), druhou Ústav chemie téže univerzity (Mgr. Ing. Lubomír Prokeš, Bc. Anna Vitešnicková) a třetí Botanický ústav AV ČR, v. v. i., oddělení vegetační ekologie (RNDr. Vlasta Jankovská, CSc.). Výsledky jednotlivých analýz přinesly některá dílčí zjištění. Největším zklamáním byl výsledek zkoumání mitochondriální DNA, extrahované z lidských kosterních pozůstatků. V optimálním případě mohla tato analýza prozradit potenciální příbuzenské vazby mezi pohřbenými jedinci, popřípadě prozradit něco o typu populace jako takové. Bohužel přes opakování pokusu se nepodařilo získat neporušenou sekvenci DNA, která by uvedené studium umožnila.

Kremační proces spolu s úložnými podmínkami kremačních zbytků způsobily degradaci DNA. Protože metodika daného oboru se ale v poslední době intenzivně rozvíjí, není vyloučeno, že v budoucnosti bude kosterní materiál z příborských žárových hrobů přece jen analyzovatelný. Druhá – chemická – analýza již výsledky přinesla. Předmětem jejího studia byly rovněž lidské kremační pozůstatky. Ty však tentokrát byly sledovány ve vztahu k průběhu kremačního procesu, konkrétně bylo zjišťováno při jaké teplotě probíhal. Během spalovacího procesu dochází v závislosti na dosažené teplotě ke specifickým změnám ve struktuře kosti a jejím chemickém složení (obsah vody, organické složky, uhlíkatu). Studovány byly kosti z hrobů H37, H40, H44, H53, H57, H58 a H67. Studium spektra speciálně upravených vzorků bylo zjištěno, že při kremaci bylo shodně dosahováno teplot v rozmezí 800–900°C. Je nepochybné, že přes řadu dílčích vlivů, které se při kremaci projevují (množství a kvalita paliva, délka kremace, počasí, konstrukce pohřební hranice aj.) ukazuje zjištěný, v podstatě uniformní výsledek na technicky a organizačně dobře zvládnutý proces. Je pravděpodobné, že se už v tomto období činností souvisejícím s posledními věcmi lidské existence věnovali specialisté.

Výsledky přineslo i studium pylů z hrobových sedimentů (tab. 3). Vzorky z nich byly odebírány tak, aby byla vyloučena kontaminace recentním materiálem. V pylovém spektru zachycené rostliny přinášejí informace o přírodním (životním) prostředí uživatelů pohřebiště. Bohužel i pylová zrna podléhají vlivem nepříznivých podmínek degradaci, a tak vzorky na ně nebyly příliš bohaté. Přestože na základě uvedených vzorků nebyla možná detailní paleoekologická interpretace prostředí, některé dílčí informace o něm se přece jen ze závěrečné zprávy dovidáme. V okolí se vyskytovaly jak jehličnaté (s dominancí jedle), tak i listnaté porosty. Pyl obilovin a spóry jatrovek ukazují na intencionální obdělávání půdy a pěstební zemědělskou činnost. Skladba indikovaných pylů ukazuje na člověkem aktivně pozměňovaný biotop, projevující se především zakládáním polí a prosvětlováním lesa. Závěrem expertní zpráva (Jankovská 2010, 3) konstatuje, že „malá pylová frekvence až téměř absence v uvedených vzorcích není v této situaci výjimečná. Stejná situace byla i v případě ostatních lokalit s podobným charakterem půdních vzorků“ (v nich převládala jílovitá složka – pozn. P. Stabrava).

Závěr

Příborské žárové pohřebiště lidu lužické kultury je jednou z lokalit moravského Kravařska, na kterých nám tento lid po sobě zanechal svůj odkaz. Tento odkaz je zdrojem řady cenných informací, jejichž prostřednictvím jsme alespoň omezeným způsobem schopni nahlédnout do světa lidu, který tak zásadním způsobem ovlivnil vývoj středoevropského civilizačního prostoru na pomezí doby bronzové a železné. Početně silná populace tohoto lidu po sobě zanechala v blízkém okolí značné množství stop na lokalitách různého typu (tab. 4). Nejvíce těchto stop celkem pochopitelně souvisí se sídelními aktivitami. Vedle nich však z regionu známe další lokality s doklady jejich specifického využití. Jsou to hlavně „sídlá“ mrtvých – pohřebiště a skrýše cenných předmětů – depoty. Příborské pohřebiště má z mnoha

ohledů v této škále zásadní postavení. Než se jim však ale budeme podrobněji zabývat, je nutno blíže geograficky definovat prostor, v němž existovalo. Lužická kultura během svého vývoje zasáhla rozsáhlý prostor střední Evropy a etablovala se na území několika dnešních států. V rámci České republiky se vyvíjela v severních partiích Čech a Moravy, česká část historického Slezska byla díky přírodním podmínkám k osídlení téměř „předurčena“. Specifické geografické podmínky česko-moravského prostoru, zejména mám na mysli existenci pohraničních horstev oddělujících jej od mateřské oblasti lužické kultury, byly příčinou skutečnosti, že v závislosti na dalších, tentokrát již regionálních podmínkách, se osídlovací proces realizoval v několika samostatných, na sobě jen omezeně závislých územních celcích. Kulturní projev se v těchto celcích od sebe zásadním způsobem neliší (všechny jsou součástí téhož jv. celku lužické kultury; Nekvasil 1970, 92), regionální specifika však existují. Jednotlivé regionální větve této kultury – severomoravská, východomoravská, severovýchodočeská, slovenská a hornoslezská (hlubčická) spolu nepochybně komunikovaly a navzájem se ovlivňovaly. Některé měly mezi sebou vazby silnější – opět se zde uplatňoval především vliv geografickomorfolozických faktorů. Např. Dohnal konstatuje vzájemnou blízkost mezi východomoravskou a severoslovenskou skupinou (Dohnal 1977, 9). Jaké je v naznačeném kontextu postavení příborského pohřebiště a geograficky blízkých lokalit lužické kultury? V roce 1977 do svého díla „Kultura lužických popelnicových polí na východní Moravě“ začlenil V. Dohnal do rozsáhlého korpusu 128 lokalit i zhruba desítku lokalit z širšího Pobeskydí. Ty jsou rozprostřeny v prostoru od Běloutína na západě po Chotěbuz – Podoboru na východě. Podíváme-li se na Dohnalem publikovanou mapu (Dohnal 1977, 106), vidíme, že tyto lokality tvoří vůči jádru východomoravského sídelního prostoru jakýsi téměř lineárně se táhnoucí apendix. Představa komunikační funkce tohoto koridoru je tady přímo sugerována. Naznačenou úlohou Moravské brány (v jejím širším geografickém pojetí) a Poodří se svého času zabýval ve svém příspěvku Janák, který ve svých úvahách vycházel z klíčové studie Opravilovy o pomezím hvozdu (Janák 1997; Opravil 1974). Podbeskydská pahorkatina, ve které se příborská lokalita nalézá, je svébytným prostorem, do kterého lužický lid pronikal ze strategických i ekonomických důvodů. V severním předpolí tohoto prostoru se nalézala významná komunikační tepna zprostředkovávající výměnu hmotných statků i idejí mezi jihem a severem Evropy, v jižním a jihovýchodním týlu se rozkládal masiv Beskyd se svým surovinovým potenciálem. Ze soliterních kopců, četně se v této krajině vyskytujících, bylo možno ovládat přilehlé kusy krajiny. Na jednom z nich, štramberském Kotouči, vzniklo v období popelnicových polí hradisko, které mělo v této oblasti jednoznačně dominantní postavení. Mělo ve svém okolí celou síť satelitních osad, tvořících jeho hospodářské zázemí. Příborské žárové pohřebiště tak zřejmě sloužilo jedné (nebo i několika) z nich. Tyto osady pravděpodobně nebyly příliš velké – jak lze soudit z terénních pozorování při povrchových prospekcích. Pravděpodobně měly charakter soliterních dvorců obdobného typu, jaký byl zachycen na kopci „Okrouhlá“ u nedalekého Staříče. Ten sice náležel mladšímu období púchovské kultury, při výzkumu však zde byl zachycen i halštatský horizont (Stabrava 2005). Hospodářství v Pobeskydí zcela nepochybně stálo na dobytkařství.

Obilnářství, doložené na příborském pohřebišti analýzou pylů v hrobových sedimentech, mělo doplňkový charakter a provozováno bylo patrně v nižších polohách na úrodnějších půdách v nivách řek Odry, Sedlničky, Lubiny a dalších.

Příborské pohřebiště nebylo ve sledovaném prostoru zcela jistě jediné. Dokladem toho jsou jednak hroby zachycené v Bernarticích nad Odrou (Pavelčík 1962; Král 1967), jednak zprávy o nalezených hrobech v Sedlnicích (Bönisch 1938), Staříči (Přecechtěl 1934) a Starém Jičíně (Maška 1898). Unikátní je pohřebiště v Příboře svým rozsahem a mírou poznání.

S ohledem na stav dochování keramického inventáře v hrobových celcích je otázka přesnějšího datování jmenovaného pohřebiště poněkud znesnadněna. Vodítkem pro naše úvahy zde mohou být, vedle typologického spektra do hrobu uložených nádob, informace, které nám zprostředkovávají další předměty hrobové výbavy. Poměrně masivní zastoupení železných artefaktů v hrobech, které výrazně převládají nad předměty bronzovými, stejně jako výskyt skleněných korálků, předjímajících ve svém dekoru styl následujícího laténského období, jsou indiciemi pro předpoklad, že závěrečnou dobu fungování zkoumaného pohřebiště můžeme zařadit na rozhraní stupňů HC a HD Reineckovy periodizace, tedy do období přechodu mezi klasickým a vrcholným stadiem moravského halštatu. Za daného stavu věcí je ale klíčovým problémem délka fungování pohřebiště, případně otázka jeho nejstarší fáze. V nedávné době se této otázce ve své práci dotkl Zbranek, který se pohřebištem zabýval ve vztahu ke štramberskému hradisku (Zbranek 2008). Uvedl soupis lokalit z období popelnicových polí v oblasti Pobeskydí a klasickým rozborem typologie keramických tvarů a jejich výzdoby (s přihlédnutím k nálezům nekeramickým) jednotlivé lokality chronologicky zařadil. V novojičínském muzeu prozkoumal fond 545 keramických zlomků z příborského pohřebiště, které pocházejí z první fáze jeho průzkumu a unikly „tezauraci“ v soukromé sbírce amatérských archeologů. Materiál pochází z pěti hrobů (číslovaných 2 až 6). Kromě některých prvků na keramice z hrobu č. 4, hlásících se rámcově do slezského stupně lužické kultury, si povšimnul mezi nálezy z hrobu č. 2 výdutě okřínu „s mírně zaobleným přesekávaným lomem“ (Zbranek 2008, 98; tab. 47:4). Tento starolužický tvar, vyskytující se ještě sporadicky v počátcích slezské fáze (sem by právě ukazovala zaoblenost lomu; Nekvasil 1970, 39), datuje do Reineckova stupně HA1. Prakticky úplně stejný okřín byl nalezen během výzkumu v roce 2009 v hrobě H35. Ten s výbavou 2 nádob (kromě okřínu, sloužícímu jako popelnice, zde byla nalezena členěná mísa s uchy, která jej překrývala) patřil k druhé nejpočetnější skupině hrobů na pohřebišti (srv. tab. 1). V hrobě se nenacházela žádná další výbava.

Otázku početnosti hrobů z jednotlivých stupňů lužické kultury na příborské nekropoli zatím ponechávám otevřenu, stejně tak i potenciální prostorově - chronologické souvislosti v rámci horizontální stratigrafie. V souvislosti s výše uvedeným dostává se nám prostřednictvím poznatků získaných výzkumem příborského žárového pohřebiště cenná informace o tom, že v jeho relativně blízkém okolí se vyskytovalo osídlení nejpozději od přelomu stupňů R HA1 / HA2, které zde patrně bez přerušení (?) existovalo do rozhraní stupňů R HC2 / HD1.

Obrys osídlení v Pobeskydí nejlépe dokumentuje tab. 4, která vychází ze závěrů Janákových a Zbrankových (Janák 1997; Zbranek 2008). Jeho specifický charakter, a proti hlubčické skupině - kde tuší jeho genetický původ - existence i ve stupni R HD, vede Juchelku dokonce k úvahám o relativně samostatné „Pobeskydské skupině“ lužické kultury (Juchelka 2010). Už proto, že klíčové lokality z tohoto období se nalézají na oderském levobřežní, a tudíž na (patrně prolínajících se) periferiích širšího Pobeskydí na jedné straně a hornoslezské hlubčické skupiny na straně druhé, dovoluji si navrhnout rozšířit název uvedené skupiny na „Pobeskydsko – oderskou“. Uvedené vyčlenění je zatím pouze teoretickým konstruktem, jeho opodstatnění ukáží až výsledky dalšího bádání, jehož směr by se měl ubírat v duchu Janákova návrhu, spočívajícího v prioritním detailním vyhodnocení a publikaci klíčových nálezových celků z hradisek v Chotěbuzi a na Kotouči, o něž by se mělo opřít vyhodnocování příslušného materiálu z celé oblasti (Janák 1997, s. 45).

Poděkování

Na úplný závěr bych chtěl poděkovat všem, kdo jakýmkoliv způsobem přispěli jak ke zdárnému průběhu vlastního záchranného archeologického výzkumu, tak i jeho odborného vyhodnocení. Za všechny tedy patří dík O. Frühbauerové, E. Greplovi, A. Knápkovi a V. Michalíčkovi z Muzea Novojičinska za pomoc při transportu nálezů a vytvoření dobrého zázemí pro jejich laboratorní zpracování. Dále děkuji kolegyni M. Nývtové – Fišákové z Archeologického ústavu AV ČR v Brně za zprostředkování kontaktů na specializovanou přírodovědecká pracoviště, V. Jankovské za provedení analýzy pylů, L. Prokešovi a A. Vitešnickové za infračervenou spektrometrii kostí, O. Šerému za pokus o analýzu DNA pohřbených jedinců a A. Havlínovi a M. Bubíkovi z České geologické služby za cenné informace z oblasti geologie a mikropaleontologie.

Literatura

- Bönisch, A. 1938:** Zur Ortsgeschichte von Sedlitz, Das Kuhländchen 13, 6.
Bubík, M. 2009: Mikropaleontologický rozbor navětralých prachovitých vápnitých jílovců až prachovců patřících frýdeckému souvrství z lokality 3/09 MÚK – sever. Expertní posudek.
Diviš, J. 2003: Osídlení širšího okolí Příbora od pravěku do raného středověku, Nový Jičín.
Dohnal, V. 1977: Kultura lužických popelnicových polí na východní Moravě, *Fontes archaeologiae Moraviae*, tomus X, Brno.
Fryč, J. 1985: Svědectví o pravěku Příbora, Příbor.
Gedl, M. 1973: Cmentarzysko halsztackie w Kietrzy, pow. Głubczyce. Wydawnictwo polskiej akademii nauk, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk.
Grepl, E. 1987: Pravěké osídlení Novojičinska. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, sv. 40, s. 8 – 13.

- Havlín, A. – Bubík, M. 2009:** Interpretace úzkých, klinovitě zahloubených objektů na lokalitě 3/09 MÚK – sever. Expertní posudek
Janák, V. 1990: Osídlení Novojičinska od pravěku do raného středověku. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, sv. 46, s. 53 – 62.
Janák, V. 1997: Stav výzkumu doby bronzové a halštatské v horním Poodří. In: *Rola Odry i Łaby w przemianach kulturowych epoki brązu i epoki żelaza*, Wrocław – Gliwice, s. 41 – 49.
Janák, V., Chorázy, B., Břízová, Z., Grepl, E. 2004: Výsledky projektu „Průzkum pravěkých výšinných sídlišť v Pobeskydí mezi Bečvou (Česká republika a Białou (Polská republika) - *Badania pradziejowych osiedli wyżynnych na Pobeskidziu między Beczwą (Republika Czeska) a Białą (Rzeczpospolita Polska)*“ v letech 2001 – 2002, *Badania archeologiczne na Górnym Śląsku i ziemiach pogranicznych w 2001 – 2002 roku*, Katowice, s. 297 – 308.
Jankovská, V. 2010: Zpráva o výsledku pyloanalytického šetření na lokalitě Příbor, trať MÚK. Expertní posudek.
Juchelka, J. 2008: Závěr vývoje lužické kultury na Opavsku, *Přehled výzkumů za rok 2007*, 49, Brno, s. 109 – 124.
Juchelka, J. 2010: Lužická kultura v českém Slezsku. Nепublikovaná dizertační práce, Filozoficko – přírodovědecká fakulta Slezské univerzity v Opavě.
Knápek, A. 2009: Dějiny lité bronzem aneb co nového? In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, sv. 59, s. 110 – 116.
Král, J. 1967: Žárový hrob slezské kultury v Bernarticích nad Odrou. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, sv. 1, s. 53 – 54.
Maška, K. J. 1898: Z pravěku Kravařska. In: *Moravské Kravařsko, Příbor*, s. 41.
Nekvasil, J. 1970: Konečný vývojový stupeň středního (slezského) období lužické kultury na Moravě, *Památky archeologické*, roč. LXI, č. 1, s. 15 – 99.
Opravit, E. 1974: Moravskoslezský pomezí hvozď do začátku kolonizace. In: *Archeologický sborník ostravského muzea („Jislův“)*, s. 113 – 135.
Pavelčík, J. 1962: Žárový hrob slezské kultury z Bernartic, okr. Nový Jičín, *Přehled výzkumů za rok 1961*, Brno, s. 62.
Prokeš, L. – Vitešnicková, A. 2010: Analýza kremací lužické kultury z Příbora infračervenou spektrometrií. Expertní posudek.
Přecechtěl, A. 1934: Památky města Místku a jeho lašského okolí, Místek.
Stabrava, P. 2005: Nové archeologické poznatky z výšinné lokality púchovské kultury na Okrouhlé u Staříče blízko Frýdku-Místku. In: *Hašek, V. – Nekuda, R. – Ruttkay, M. (ed.), Ve službách archeologie VI.*, Brno, s. 209 – 215.
Tomášek, M. 2003: Půdy české republiky. Vyd. Česká geologická služba, Praha.
Zbranek, H. 2008: Kotouč u Štramberka a jeho nejbližší okolí v době popelnicových polí. Nепublikovaná diplomová práce, Filozoficko – přírodovědecká fakulta Slezské univerzity v Opavě.

Tab. 1. Počet nádob v hrobech

Počet nádob v hrobě	Počet hrobů s daným počtem nádob	Percentuální zastoupení na pohřebišti
Neurčitelný (1?)	24	26,9%
0	1	1,1%
1	17	19,0%
2	19	21,3%
3	8	9,0%
4	5	5,6%
5	2	2,2%
6	4	4,5%
7	3	3,4%
8	1	1,1%
10	2	2,2%
11	1	1,1%
15	1	1,1%
18	1	1,1%

Tab. 2. Typologické rozlišení keramických tvarů

Keramický typ	Identifikace nádoby	%
Osudí a amforovité tvary	H58/6, H58/7, H65, H57/1, H58/8, H56/1*, H37/3, H58/4?, H58/2, H39, H37/9?, H46/1, H37/2?, H37/16, H 89, H37/5, H32?, H34/3, H43/1, H37/8, H37/18, H46/5?, H46/6?, H36a*, H46/4, H27/3, H27/6?, H61, H35?, H37/4, H31, H88, H57/5, H27/2, H27/1, H77/2, H77/4, H77/7, H46/9, H12?	44,9
Mísa ¹⁾	H56/1*, H57/2, H28?, H58/9, H46/2, H37/1, H34, H41a?, H41b?, H46/7?, H36a*, H36b, H6b?, H46/3, H10a, H27/4?, H61/1, H61/2, H35, H37/7?, H57/4?, H54/2*, H77/3, H77/8, H72/1?, H73/2?, H78/3	30,3
Koflík	H37/6, H58/1, H37/10, H58/5, H37/17, H43/2, H37/13, H41, H57/3, H57/6, H54/2*, H77/1, H87, H78/4	15,7
Hrnec	H58/3, H77/8, H20/1?, H46/11	4,5
Poklička	H57/7, H41, H46	3,4
Láhev	H26?	1,1

Vysvětlivka: před lomítkem číslo hrobu, za ním číslo nádoby dle plánové dokumentace. * Označuje situaci, kdy byla příslušná nádoba pro nejistotu určení zařazena ke dvěma různým typům. Např. u H56/1 nelze spolehlivě určit, zda se jednalo o osudí nebo mísu.

1) Vyskytly se jak mísy členěné, tak i s okrajem zataženým dovnitř.

Tab. 3. Pylová analýza – přehled taxonů podle výskytu v hrobech

Lokace vzorků:					
1) Vzorek č. 17, objekt H57, čtverec E 10, obsah nádoby č. 1					
2) Vzorek č. 24, objekt H37, čtverec B 12, obsah nádoby č. 6					
3) Vzorek č. 30, objekt H58, čtverec G 10, obsah nádoby č. 8					
4) Vzorek č. 34, objekt H53, čtverec E 11, obsah nádoby č. 3					
5) Vzorek č. 36, objekt H40, čtverec C 8, výplň hrobu					
Taxon / Vzorek	1	2	3	4	5
AP (dřeviny)					
Abies (jedle)	3	0	0	0	0
Corylus (líška)	0	0	9	0	0
Picea (smrk)	1	2	2	0	0
Pinus (borovice)	1	2	4	1	1
Quercus (dub)	1	0	0	0	0
Σ AP	6	4	15	1	1
NAP (byliny)					
Asteraceae Liguliflorae (hvězdicovité jazykocvětě)	2	0	45	1	0
Brassicaceae (brukvovité)	0	0	4	2	0
Cerealía-Triticum t. (obiloviny typ pšenice)	1	0	3	0	0
Cerealía sp.div. (obiloviny)	3	1	1	3	0
Cerastium t. (typ rožec)	0	0	1	0	0
Convolvulus arvensis (svlačec rolní)	1	0	0	0	0
Daucaceae (mrkvovité)	0	0	14	2	0
Heracleum t. (typ bolševník)	0	0	3	0	0
Chenopodiaceae (merlíkovité)	1	0	0	1	0
Plantago major-media (jitrocel větší – prostřední)	1	0	0	0	0
Poaceae (lipnicovité, divoké trávy)	4	1	7	2	0
Ranunculus t. (typ pryskyřník)	0	0	1	1	0
Sagina t. (typ úrazník)	0	0	8	0	0
Scabiosa (hlaváč)	1	0	0	0	0
Silenaceae (silenkovité)	0	1	9	0	0
Silene t. (typ silenka)	0	0	5	0	0
Vacciniaceae (brusnicovité)	0	0	1	1	0
Varia (neurčená pylová zrna)	7	2	7	1	0
Σ NAP	21	5	109	14	0
Σ AP + NAP = 100%					
Pteridophyta (kaprad'orosty)					
Polypodiaceae (osladičovité)	13	1	3	0	1
Bryophyta (mechorosty)					
Bryales (mechy)	1	0	0	0	0
Hepaticae (jätrovky)	42	6	6	0	5
Fungi (houby)					
Fungi sp.	0	0	0	1	0
Thecaphora	0	0	1	0	0

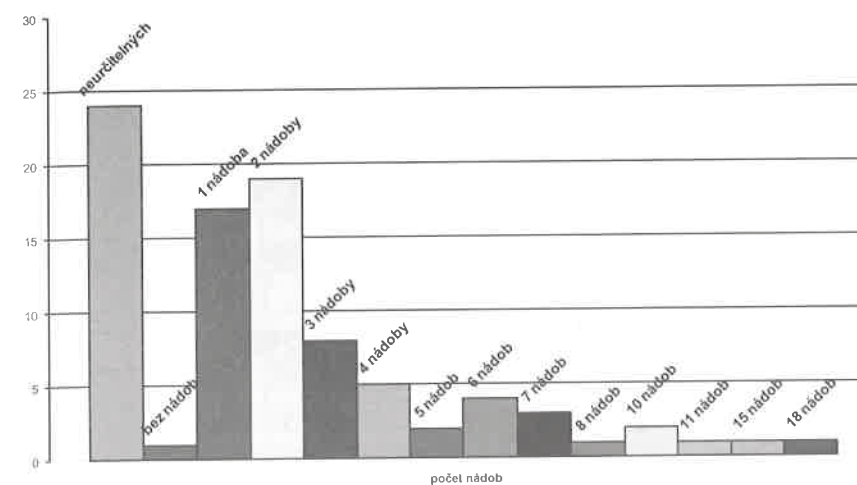
Tab. 4. Chronologické členění lokalit „Pobeskydsko – oderské“ skupiny LK

LOKALITA	TYP	RBD - HA1	RHA2 - B1	RHB2 - RHB3	RHC	RHD
Bernartice n. O.	P?		+ ?	+	+ ?	
Bělotín	S? *					
Blahutovice	S			+	+	
Fryčovice	S?		+ ?	+		
Hukvaldy	S?		+ ?	+	+	+ ?
Jičina – Požaha	S		+ ?	+		
Klimkovice	S				+	+
Komorní Lhotka	S? *				+ ?	
Kopřivnice - Koryčka	D			+	+	
Kopřivnice – Šutyrova st.	S			+	+	
Loučka	S?			+ ?		
Mankovice	D	+	+ ?			
Olbramice	S?				+	+
Petřkovice	S				+	+
Příbor – Hájov II	S		+ ?	+		
Příbor – Hájov Klenosek	S?			+		
Příbor – Hončova hůrka	S?			+	+	
Příbor – kóta 317 (Písková)	S?			+	+	
Příbor – Prchalov	S?				+ ?	
Příbor – Šibeňák	S?				+ ?	
Příbor – Za zahradami	S?					
Příbor – žárové pohřebiště	P	+	+ ?	+	+	+
Sedlnice	P *					
Starý Jičín	S,P	+	+	+ ?		
Starý Jičín - Starojická Lhota	S?					
Starý Jičín – Vlčnov	S?			+ ?	+ ?	
Staříč – Okrouhlá	S				+	+ ?
Staříč – Strážnice	S?			+	+	
Staříč – Táborník	P *					
Studénka - Butovice	P? *			+ ?		
Sviadnov – Štandl	S				+	+
Štramberk – Kotouč	S,H,D	+ ?	+	+	+	+
Vyšní Lhoty	D?				+	+ ?

Vysvětlivky k tab. 4: Typ naleziště: D – depot, H – hradiště, S – sídliště. ? – označuje nejistotu jak v typu naleziště, tak v jeho chronologickém zařazení; * - materiál z lokality nedochován. U několika lokalit nelze na základě dostupných informací provést jejich bližší chronologické zařazení = prázdná políčka ve všech sloupcích.

Obrazová příloha:

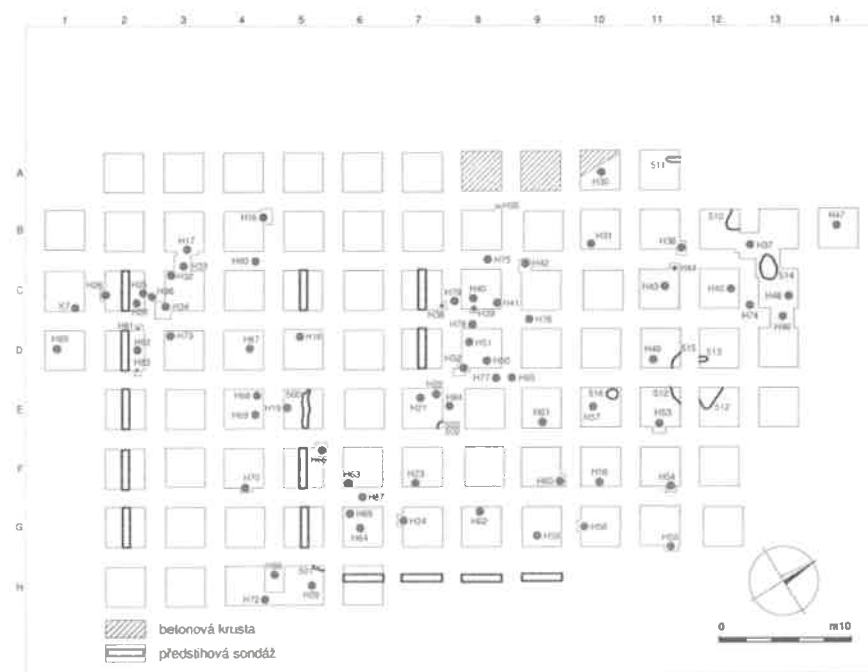
Graf 2: Rozdělení hrobů dle počtu keramických nádob v hrobové výbavě

Obr. 1.: Rozdělení hrobů dle počtu keramických nádob v hrobové výbavě.

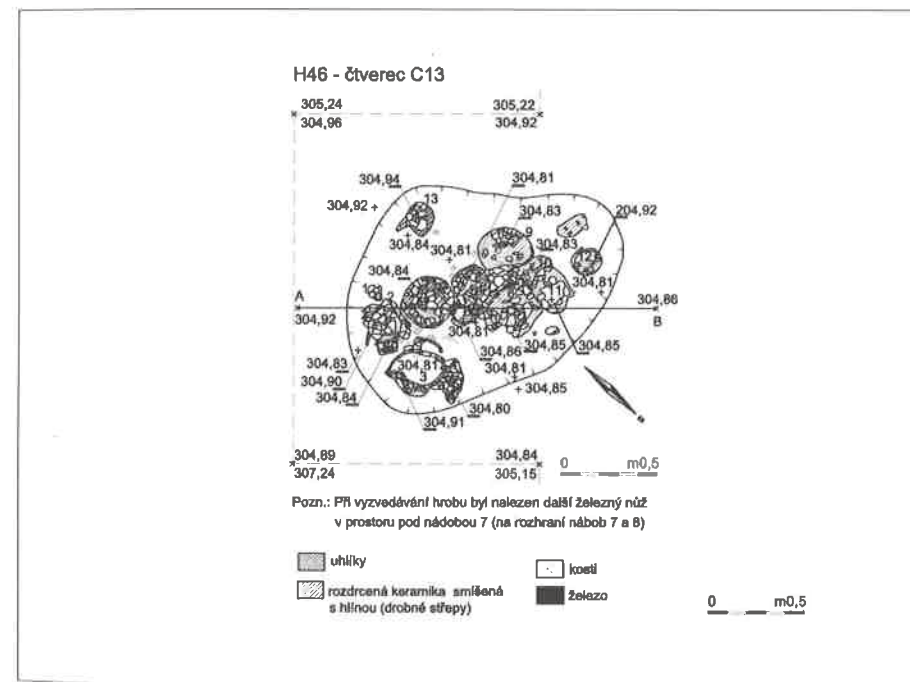
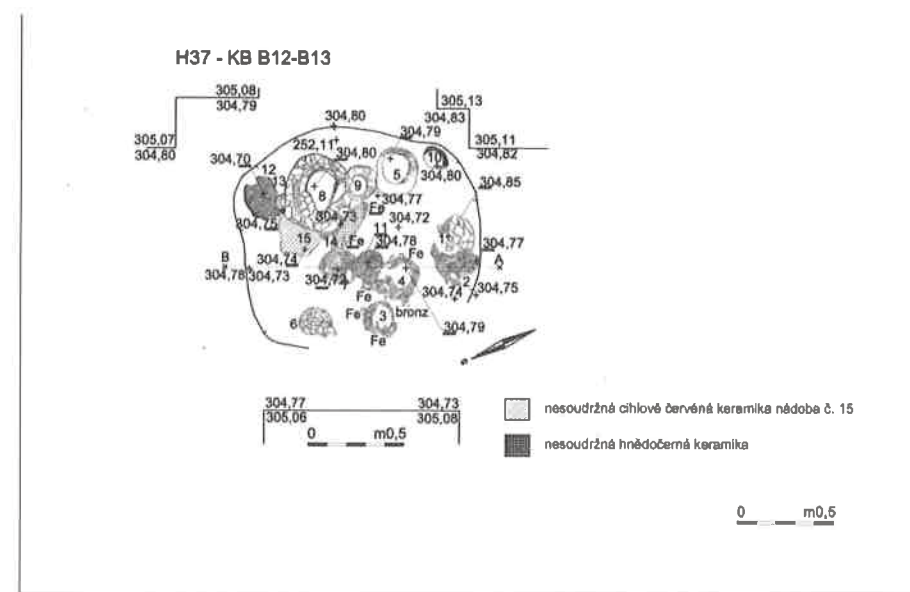
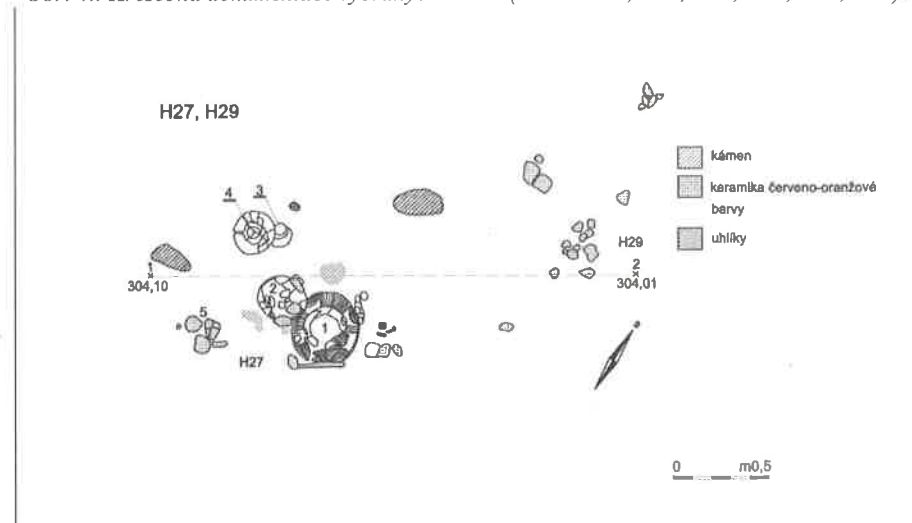

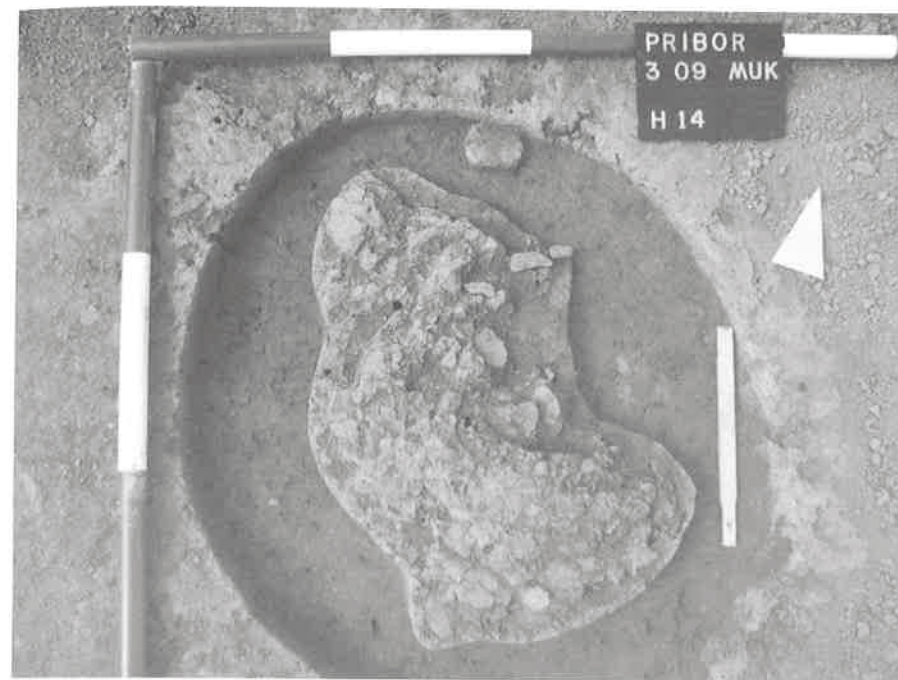
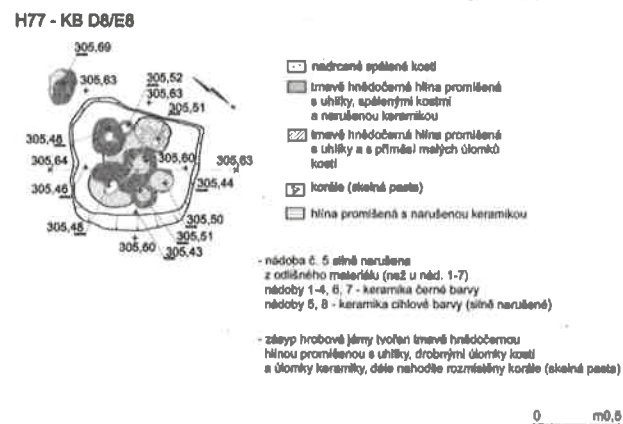
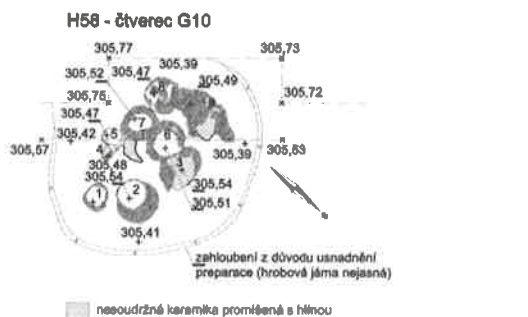
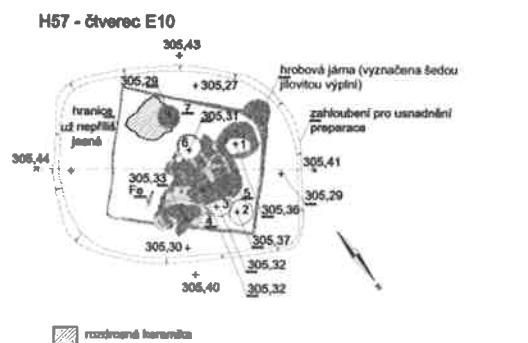
Obr. 2.: Letecký pohled na prostor pohřebiště před zahájením výzkumu.

Obr. 3.: Prostorová distribuce žárových hrobů v rámci čtvercové sítě – celkový plán.

Obr. 4.: Kresebná dokumentace vybraných hrobů (H27 + H29, H37, H46, H57, H58, H77).

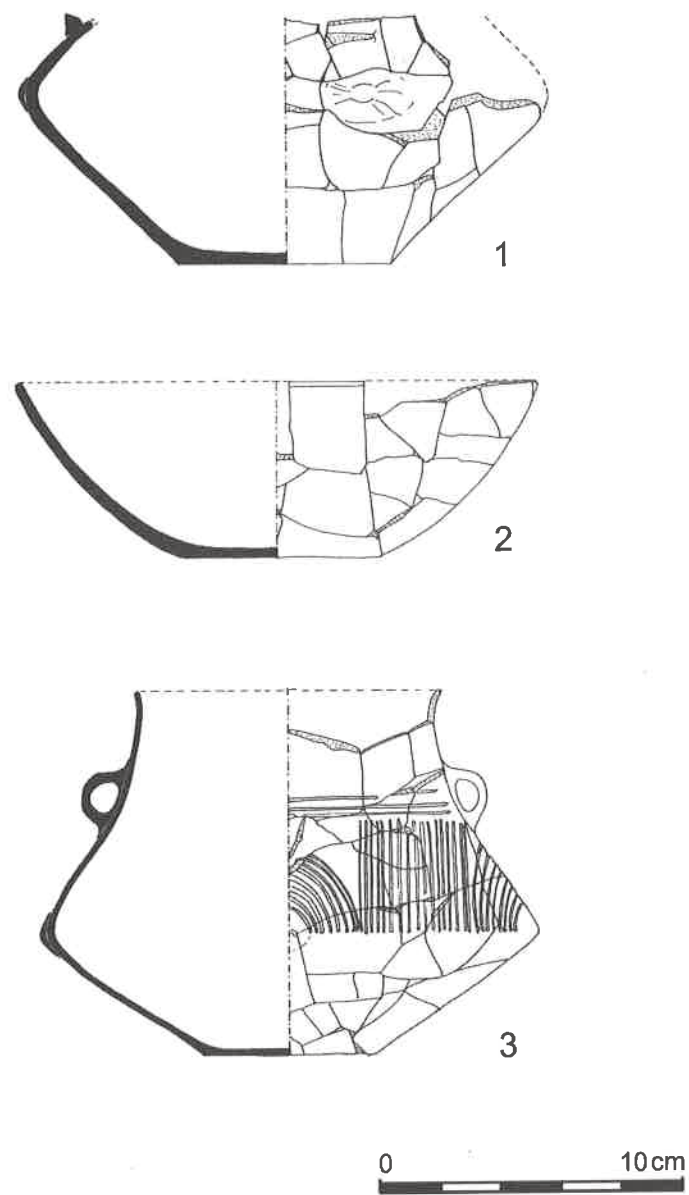

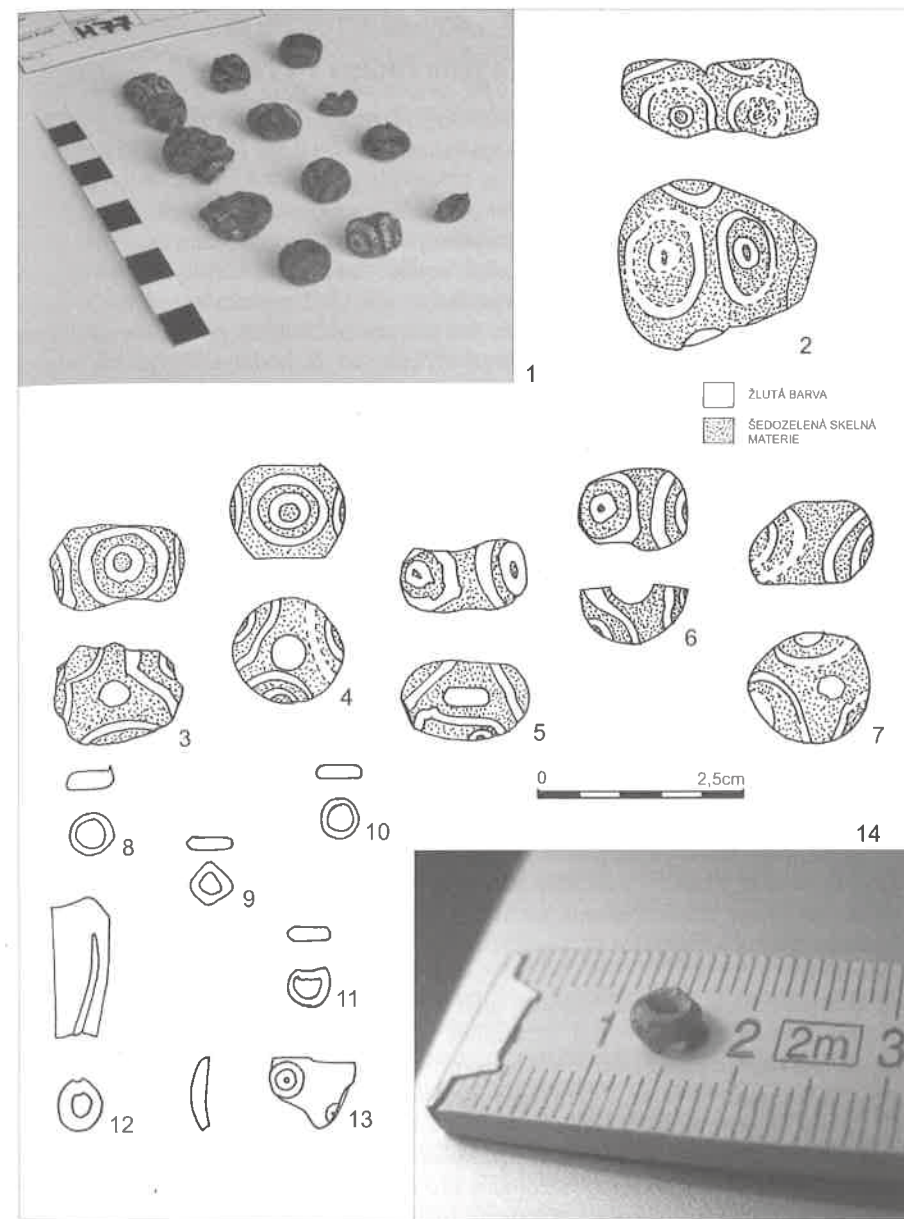
Obr. 5.: Hrob H14 – stav dochování.

Obr. 6.: Hrob H80 – jeden z nejlépe dochovaných hrobů na přiborském pohřebišti.

Obr. 7.: Hrob H27 – rekonstruovaná část hrobové výbavy.

Obr. 8.: Hrobová výbava z hrobů H20 (8, 14), H26 (9-11), H41 (12), H71 (13), H77 (1-7).
Materiál: sklo (1-11, 14), keramika (12), kost (13). Korálky (1-12, 14), obklad střenky nože? (13).

Jan Sarkander a jeho rodina v Příboře¹

† Stanislav Podžorný

K vydání připravil a poznámkami opatřil Michal Mocek

Stopy po Janu Sarkanderovi a jeho rodině se vynořovaly z chaosu zlomkovitých údajů příbořských městských knih jen postupně: když se v účetním rejstříku z roku 1599 objevil zápis o penězích pro Jiříka, sirotka Pavla Šimka Foltýnového a dosud neznámé Janovy sestry; když byl v rejstříku za rok 1591 zmíněn kněz Martin, Janův nevlastní bratr, nebo když byl v témže dokumentu zmíněn Václav Skočovský, který dostal peněžité trest za to, že „neposlal na robotu“. Z podobných útržků jsem se pokusil sestavit obraz života rodiny Jana Sarkandera, který byl velmi úzce spjat s tehdy biskupským městem Příborem.

O Janovi samotném se v příbořských archivních dokumentech dochovala jen jediná zmínka: zachycuje jeho návštěvu města v roce 1618. Tehdy zemřel první příbořský primátor, Ital Jakub Cion z Piura², který byl manželem Anny, dcery Janova nevlastního bratra Matouše. Jan s ní vyrůstal v domě na příbořském rynku a snad až do své smrti si s ní dopisoval.

Podstatně více než o Janovi se v příbořských dokumentech dočteme o jeho nejbližších příbuzných: o nevlastních bratrech Matoušovi Skočovském a knězi Martinovi, o bezejmenné sestře, která byla asi také nevlastní, jakož i o jeho sourozencích Mikuláši, Václavovi, Pavlovi a Salomeně. Naše pozornost se zaměří zejména na ty členy Sarkanderovy rodiny, kteří v Příboře strávili většinu svého života.³

Matouš Skočovský/ Vlčovský

Je to první zaznamenaný člen Sarkanderovy rodiny v Příboře, který se ve městě objevil dlouho předtím, než sem někdy v 80. letech 16. století přesídlila Janova matka se všemi dětmi. Matouš mohl být nejstarším synem Janova otce Gregoria Mathiae (Řehoře Matoušova). Naznačuje to jeho jméno, které je stejné jako jméno jeho děda.

S Matoušovou existencí historici měli a stále mají problémy. Už základní práce o Janu Sarkanderovi vyvozují ze zmínek o Matoušovi, že Janova matka Helena Gurecká z Kornic byla nejdříve vdána za příbořského měšťana Vlčovského a až poté si vzala Gregoria Mathiae. Tento omyl přebírají i nejnovější historikové.⁴

Kniha Dějiny města Příbora zase označuje Matouše za staršího bratra Janova otce, což vyvrací jak zachovací list Mikuláše Sarkandera z roku 1605, tak suplika Pavla Sarkandera a jeho sestry Salomeny pro nejvyššího kancléře království českého Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic, sestavená roku 1622. V ní vystupují oba jmenovaní „sami od sebe i na místě dítek zmlých dvou bratří Matouše a Václava Sarkandrů“. Nevíme však o žádném jiném „Matouši Sarkanderovi“ než o tom, který za svého života používal příjmení „ze Skočova“, „Skočovský“ či „Vlčovský“.⁵

To, že je Matoušovi v této listině prisouzeno příjmení, které nikdy nepoužíval, by nemělo udivovat. Jsme v době, kdy se příjmení - nebo snad spíše přízviska -

používala a odkládala podle potřeby. Ostatně za Sarkanderovou se ve zmíněné suplice označila i Salomena, která je v příbořských městských písemnostech až do svého druhého sňatku vždy uváděna jen jako Křepelková (viz dále).⁶ K památce Jana Sarkandera se pouhé dva roky po jeho kruté smrti zřejmě hlásil každý, kdo jen trochu mohl.

První zmínka o Matoušovi Skočovském se v Příboře objevuje roku 1573. Tehdy byl do městských knih zaznamenán jeho sňatek se Zuzanou, nevlastní dcerou novojičínského měšťana Petra Scheytenhauera, která byla už předtím provdána za příbořského měšťana Václava Vlčovského. Ke svatbě dal povolení Jindřich Grodecký z Brodů, bratr tehdejšího olomouckého biskupa, který byl hejtmanem osoblažským a také hukvaldským „úředníkem“, jak se v 16. a 17. století říkalo správci biskupského panství, k němuž Příbor patřil.⁷

Do dvou měsíců poté byla „na poručení“ Jindřicha Grodeckého sepsána i majetková smlouva. Z gruntu – tak byl označován dům a s ním spjaté nemovitosti - v ceně tisíc slezských zlatých (dále budeme mluvit jen o „zlatých“), nemusel Matouš fakticky zaplatit žádné peníze v hotovosti, což bylo jinak zvykem. Město mu tyto peníze (tzv. závdanek) ponechalo jako „třetinu“, tj. majetkový podíl jeho manželky Zuzany. Na Jana, Kateřinu a Aničku, sirotky po Zuzanině prvním manželu Václavu Vlčovském, platil Matouš až v následujících letech tzv. roční peníze v celkové hodnotě 666 zl. 24 gr.⁸

V záznamech o těchto platbách také zjišťujeme, jak se z Matouše ze Skočova (Skočovského) stal v roce 1575 Matouš Vlčovský⁹ – ukazuje to, jak snadno a rychle u něj převážilo jméno dřívějších držitelů gruntu, na kterém „seděl“, nad příjmením, které získal možná teprve ve chvíli, kdy přišel do Příbora. Nebyl to ojedinělý případ, jak jsme už viděli u Jakuba Ciona, z něž se také stal Vlčovský.

Ustanovení majetkové smlouvy s manželkou Zuzanou jasně ukazují, že v době sňatku neměl Matouš téměř nic. Zuzana si totiž vyhradila právo naložit v případě své smrti s částí majetku (svršky a 300 zlatých) podle vlastního uvážení. Její nový muž na nic takového právo neměl a ani jeho „přátelé“, tj. příbuzní si nesměli podle smlouvy dělat na nic nárok, kdyby Matouš zemřel.¹⁰

Jinak ale Matouš získal smlouvou vše, co jeho žena zdědila po svém prvním muži Václavovi: dům ve městě, sladovnu na předměstí, roli u města, stodolu, štěpnici za domem u školy, včelín i s včelami a Maršalkovskou zahradu. Pro své osiřelé děti vyhradil zesnulý Václav Vlčovský roli jménem Škaredkovská, zahradu před mlýnem, štěpnici, dolní zahradu, rybníčky, dva rámy a stodolu.¹¹

Matouš však po Václavu Vlčovském nezdědil jen majetky či „příjmení“. Už krátce po sňatku se Zuzanou, na podzim 1573, musel řešit spor o dluhy, který měl nebožtík Václav s Vítkem Vacků. Ten už byl také mrtev, a tak bylo nutné jednat s Mackem Hostě, novým manželem vdovy po Vackovi. Spor ukazuje, že Matouš už navázal kontakt s představiteli městské správy: kromě otčima jeho ženy se za něj zaručil i Albert, příbořský rektor a městský písař.¹²

Matouš platil roční peníze nevlastnímu synu Janovi, a to až do roku 1582. Tehdy vykoupil jejich zbytek v ceně 253 zlaté a 12 grošů za jednorázovou částku 110 zlatých. Jan byl snad již v roce 1579 na prahu dospělosti, protože „za přimluvami

dobrych lidí“ dostal z Matoušových plateb poprvé sumu 30 zlatých. Od roku 1580 bral již svůj podíl přímo a v témže roce si také koupil grunt na náměstí od Tomana Ševce.¹³

Pro nevlastní dceru Kateřinu platil Matouš roční peníze ještě v roce 1585, ty však zůstávaly u městského práva. Třetí sirotek, nevlastní dcera Anička, byla pravděpodobně mrtvá už v roce 1581, kdy se majetek, který Václav Vlčovský odkázal svým dětem, dělil pouze mezi Jana a Kateřinu. Záznam z roku 1586 potvrzuje, že Anička sice přežila otce, ale „přimřela na mateř“ Zuzanu.¹⁴

Vysokého věku se nedožili ani Jan, ani Kateřina. Oba zemřeli při morové epidemii v letech 1585 až 1586, jejíž obětí se stala také Matoušova žena Zuzana. To ukazují záznamy z roku 1586. Tehdy si Matouš nechal městským úřadem ověřit, že mu jeho nevlastní dcera Kateřina před smrtí odkázala rybníčky pod obecní hrází.¹⁵

Ve stejném roce uzavřel Matouš smlouvu se svým jmenovcem Matoušem Bremlem, manželem Salomeny, vdovy po nevlastním synu Janovi. Uvádí se v ní, že Salomena už spolu se svým prvním mužem brala „takové sirotčí pozůstalosti buď od svršků, klenotů a všelijakých nábytků i některých peněz z dluhů vyupomínaných k sobě z kostela a z práva, z kterých byla zase povinna Matoušovi otčímů svému odpovídat“. To pak vyvolalo spoustu sporů, „zmatky, nevole a kyselosti i úřadů zaměstnání“, což řeší až zmíněná smlouva. Podle ní dostala Salomena majetkový podíl, který na Matouše připadl po jeho ženě Zuzaně na Drobieňkově a Sochově gruntě. Matouš si zase mohl srazit 120 zlatých z ročních peněz za svůj grunt. To byla více než polovina částky, kterou měl ještě vyplatit na konto sirotek Václava Vlčovského, respektive jejich příbuzných.¹⁶

Peníze sirotek Vlčovských vyplácel Matouš i v letech 1587 - 1588, tedy ještě v době, kdy už byli všichni mrtví: šlo o částku 103 zlatých a 19 grošů, která vyplynula z dohody s Bremlem a jeho ženou Salomenou. Matouš ji uspokojil vyplacením jedné roční peněz (20 zlatých) a skoupením zbylého dluhu (93 zlatých a 19 gr.) od Bremla za padesát zlatých v hotovosti.¹⁷

Snad někdy po epidemii z let 1585 - 1586 se do Příbora přistěhoval zbytek Matoušovy rodiny ze Skočova – tedy nevlastní matka Helena, rozená Gurecká, z Kornic a její děti: Václav, Jan, Pavel, Salomena a jistě i Mikuláš, pokud nepřišel do Příbora už dříve. Je pravda, že jako datum jejich příchodu bývá v literatuře uváděn rok 1589. Písemný důkaz pro tak pozdní příchod však chybí.¹⁸

V době Helenina příchodu měl už Matouš vlastní rodinu: dcery Annu, Kateřinu a Ludmilu. Po roce 1585 se staral také o Jiříka, syna své zesnulé sestry.¹⁹ Protože nemáme záznam o jeho dalším sňatku, je možné, že ovdovělý hospodář sám přivolal svou nevlastní matku do Příbora, aby se kromě svých dětí postarala rovněž o jeho dcery a o Jiříka.

Nevíme, jaké bylo Matoušovo povolání. Snad působil jako řezník, jímž byl asi jeho otec (viz pozn. 3). Pravděpodobnější je, že vsadil na soukenictví, řemeslo, které zajistilo Příboru v dalších desetiletích postup mezi největší města Moravy – tomu by napovídalo vybavení jeho gruntu, k němuž patřily i dva soukenické „rámy“.

Výhodným sňatkem a získáním bohatého gruntu si v každém případě zajistil vstup mezi městskou elitu, což jistě přispělo k tomu, že několik let zaujímal přední

místo v radě města. Už v roce 1576, tedy ve věku okolo třicítky, se stal příborským purkmistrem, hlavou městské rady, a tento úřad vykonával znovu v letech 1581 - 1582, 1587 - 1588 a 1588 - 1589. Ještě v roce 1590 byl zmiňován jako „starší purkmistr“. Na druhé straně nebyl nikdy zapsán mezi třemi až pěti radními, kteří bývají v zápisech městských knih uváděni spolu s purkmistrem.²⁰

Matouš zemřel v roce 1591 – tehdy se ve městě objevil kněz Martin, jeho bratr, aby urovnal rodinné záležitosti.²¹

Matoušovy děti: Anna, Kateřina a Ludmila

Záhy po Matoušově smrti, koncem roku 1591, si jeho dcera Anna vzala už zmíněného Jakuba Ciona. Zároveň městský úřad zaregistroval majetkovou smlouvu, na jejímž základě se Jakub stal pánem Matoušova gruntu. Majetková smlouva se v příborských městských knihách dochovala hned ve dvou zněních, které se od sebe značně liší, a to už v ceně gruntu. Ten měl hodnotu 1500, 1900 nebo dokonce 2100 zlatých.²²

Byla to tak vysoká částka, že podíly Anniných příbuzných nedokázal Jakub Cion vyplatit ani za více než čtvrt století, které prožil v Příboře. Ještě v roce 1623 zbývalo doplatit 115 zlatých sirotám po Jakobově švagrově Kateřině.²³

Jakub Cion, kterému se po sňatku také začalo říkat Vlčovský, zemřel v roce 1618 a Anna žila snad až do roku 1623 sama. Někdy poté si vzala Andryse Pustějovského, syna pustějovského fojta, a v letech 1619 - 1625 příborského primátora. Je to zajímavá ukáзка propletenosti příbuzenských vztahů v poddanském městě: Andrys (Ondřej) byl už předtím manželem nevlastní dcery Annina strýce Pavla.²⁴

V roce 1628 byli Anna i Andrys již mrtví a jejich grunt, vypálený a zpusťšený o dva roky dříve při vpádu Mansfeldských, se prodával. Přestože městské knihy uvádí, že tento majetek „k spustošení přišel tak, že se v něm nejmenší věc nenachází co by jeden groš zaplatiti mohla“, jeho hodnota se kupodivu stále odhadovala na 1500 zlatých. Anna buď neměla děti nebo jí zemřely, protože po ní dědily jen „sirotky Blechovské“, tj. děti její sestry Kateřiny.²⁵

Ta si vzala v roce 1606 Adama Blechu, syna městského radního z Frýdku, který se usadil v Příboře a v roce 1608 zde koupil šenkovní dům. Poslední zmínka o něm je z roku 1623, v roce 1628 se již mluví o sirotcích Adama Blechy. V roce 1638 platil kněz Václav Cosmian jako „nařízený poručník“ obou sirot, syna Jana a dcery Kateřiny, roční peníze za období od roku 1624. Z toho lze vysoudit, že manželé Blechovi se zřejmě stali obětí morové epidemie v roce 1623.²⁶

Jejich děti pak patřily ke špičkám příborské společnosti: až do roku 1670 Jan nejednou vykonával funkci primátora nebo byl jedním z městských radních. Kateřina si vzala Václava Gabriela, syna příborského mlynáře. Praneteř Jana Sarkandera tak spolu se svým manželem mlela pro příborské mouku.²⁷

Annina druhá sestra Ludmila zemřela mezi lety 1597 - 1600. V roce 1600 je zaznamenán „rozděl peněz, svršků, nádobí a klenotů pozůstalých po Ludmile Vlčovské“. Dědictví po ní však bylo zcela vypořádáno až o deset let později, kdy Jakub Cion začal opět platit roční peníze z gruntu Matouše Vlčovského. Není známo, že by se Ludmila kdy vdala.²⁸

Václav Skočovský

Když zemřel Matouš Skočovský, byl Václav zřejmě jediným dospělým synem Heleny Gurecké, který zůstal v Příboře. Město jej totiž v roce 1591 potrestalo finanční pokutou za to, že spolu s několika dalšími majiteli příborských domů „neposlal na robotu“.²⁹

Je možné, že pokutu platil Václav ještě jako správce Matoušova gruntu. Vlastní grunt, ohodnocený na pouhých 200 zlatých, si totiž koupil sotva týden po svatbě své neteře Anny Vlčovské s Jakubem Cionem. Kupní smlouva byla sepsána na sv. Mikuláše, tedy počátkem prosince 1591.³⁰ Není příliš pravděpodobné, že v době vánoc by od něj někdo vyžadoval robotu.

Svůj grunt však Václav dlouho neudržel a zřejmě ho ani nedokázal příliš zvelebit. Už v roce 1598 jej prodal, přičemž hodnota statku byla odhadnuta na 160 zlatých. Cena byla asi snížena i proto, že Václav si vymínil „kus země při tom gruntě“ s cílem vybudovat zde nový majetek. Nic z ročních peněz, které se z prodaného gruntu platily, nepřišlo do jeho rukou – musel se spokojit jen s 24 zlatými, které dostal při prodeji jako závdanek. Kupní smlouva totiž zmiňuje Václavův dluh vůči Jakubu Cionovi v hodnotě 46 zlatých a čtyři orty. Václav tento dluh uspokojil mimo jiné tím, že na svého švagra převedl i právo na vymíněný kus země a další závazky, včetně ročních peněz v celkové hodnotě 52 zlatých.³¹

Už v roce 1602 ale Jakub využil svého práva a prodal za Václava nový „grunteček“ na vymíněném kusu země, který byl oceněn na 60 zlatých. Václav tentokrát nedostal vůbec nic. Ani nepřišel k zápisu prodeje svého majetku do městských knih – tohoto aktu se zúčastnil jen jeho bratr Pavel Skočovský.³² K němu se snad Václav mohl aspoň uchýlit – Pavel si totiž v témže roce koupil celý šenkovní dům.

Ještě jednou se Václav pokusil postavit na vlastní nohy v srpnu 1606. Tehdy koupil majetek, oceněný na 200 zlatých, a to za 40 zlatých závdanku a za roční splátky ve výši 6 zlatých.³³

Někdy v té době se Václav rovněž oženil – počátkem září byla do městských knih zapsána jeho majetková smlouva s Marianou, dcerou nebožtíka Václava Sornka. To asi vysvětluje, proč nikdo z příborské rodiny, tedy Václav, jeho bratr Pavel ani sestra Salomena, nefiguruje ve smlouvě Jana Sarkandera s Annou Plachetskou ve Velkém Meziříčí, která byla zapsána do tammích městských knih 3. září 1606.³⁴

I nový majetek udržel Václav krátce, asi osm let – v roce 1614 jej prodal fakticky jen za 120 zlatých závdanku, z něž musel ještě uhradit dluhy vůči Adamu Blechovi, manželu své druhé neteře Kateřiny. Cena gruntu byla tentokrát odhadnuta na 300 zlatých a zbytek sumy se platil formou ročních peněz. Z těch Václav opět nezískal vůbec nic.³⁵

Údaje příborských městských knih tak vyvracejí domněnku starší historiografie, podle nichž se Václav odstěhoval do Tišnova a jako soukeník Václav z Tišnova byl po útěku Mikuláše Sarkandera (viz dále) vězněn spolu s Pavlem a Janem Sarkandery v letech 1609 – 1610 v Kroměříži.³⁶

V Příboře mohl Václav žít ještě na svátky sv. Ducha (letnice) roku 1615. Do té doby si totiž vymínil bydlení ve svém prodaném gruntu. Pak se jeho stopy ztrácí.

Opustil město nebo zmizel v bezejmenné mase lidí, kteří městský grunt nikdy nevlastnili a žili, kde se dalo?³⁷

Prodej gruntu přežil Václav asi jen o několik let. V roce 1619 se Jan Sarkander zmiňuje o dvou jeho dcerách – Anně a Zuzaně – a neříká přitom, že by jeho bratr byl mrtev. Suplika Pavla a Salomeny z roku 1622 však Václava výslovně označuje za nebožtíka.³⁸

Poslední zmínky o Václavu Skočovském se v příborských dokumentech objevují v souvislosti s penězi po Anně Sornkové, matce jeho ženy. Na ně si totiž dělala nárok i Dorota, Annina matka a babička Václavovy ženy Mariany. Soud v Olomouci, který byl od roku 1617 odvolací soudní instancí pro Příbor, přiznal v roce 1626 peníze Dorotě, protože „jakožto stará matka po vnučatech svých podle saského práva právo má“. Ještě v roce 1628 však město uvádělo ve svých účtech položku „Peněz Václava Skočovského a Margarety (správně Mariany – pozn. aut.) manželky jeho po Anně Sornkové 3 R.“³⁹

Václava nadlouho přežily jen jeho finanční závazky. Roční peníze, které jako úhradu za dluh převedl na Adama Blechu, pobíral ještě v roce 1651 Adamův syn Jan Blecha. Připomíná to poznámka, že peníze vzal „na přípověď po nebožtíku Václavu Skočovském“.⁴⁰

Co se ale stalo s jeho dětmi? Pavel Sarkander uvádí, že měl čtyři dcery: Annu, Zuzanu, Ludmilu a Kateřinu a svou listinou z roku 1623 je hmotně zajišťuje. V roce 1625 byla zapsána smlouva Jiříka Dřevěného s Marianou Sornkovou, „vdovou po Václavu Latalu z Skocziowa“. Mariana, „maje štvoro dítek na sirobu s manželem svým splozených“, si ve smlouvě vyhradila 50 zlatých „na ty dítky všech štvoro“, jejichž jména ale smlouva neuvádí. O sirotcích pak již neslyšíme. Jen v letech 1644 – 1646 přijali nejmenovaní „nápadníci po neb. Václavu Latalu“ od Marianina druhého manžela (a po jeho smrti od městského úřadu) celkem 83 zl. a 12 gr od.⁴¹

Jméno, zaznamenané v Marianině smlouvě z roku 1625, možná také říká, čím Václav byl. Mohl působit jako nepřilíh úspěšný krejčí, který jen látal, tj. zašíval a spravoval rozbité svršky.⁴²

Pavel Skočovský/Sarkander

Pavel, který začal v dospělosti používat stejné příjmení jako jeho dva nejstarší bratři, kněží Jan a Mikuláš, byl jiný formát, než hospodářsky málo zdatný Václav. Byl možná nejmladším ze synů Kateřiny Gurecké – osamostatnil se teprve v roce 1593.

Tehdy si „panic Pavel“ vzal dvojnásobnou vdovu Mahdu (Magdalenu) Motýlovou, která jej přijala do svého „statečku“. Dokázal se zřejmě pěkně ohánět: nejenže během šesti let vyplatil všechny pohledávky na získaném gruntu, ale už v roce 1600 koupil od obce „gruntek“ za 85 zlatých (ze splátek se hradila oprava městských bran a cesty). Týž rok přidal ke svému majetku i zahradu Kitlovskou za 80 zlatých.⁴³

Vydělával zřejmě na konjunktře, kterou v Příboře té doby zažívala výroba látek. Sám byl totiž přinejmenším dvakrát cechmistrem cechu soukenického.⁴⁴

Pavlovo postavení ve městě se výrazně zlepšilo v roce 1602: tehdy zakoupil šenkovní dům na rynku, oceněný na 1050 zlatých, a hned na místě složil v hotovosti závdanek 300 zlatých – sumu, o jaké se jeho bratru Václavovi mohlo jen zdát. Ke gruntu patřilo nejen „náčiní pivné“, jak se na šenkovní dům sluší, ale také sladovna, role, zahrada a stodola.⁴⁵

S gruntem převzal Pavel mj. povinnost pečovat o děti předposledního majitele domu Matuše Bremla. Starat se o sirotky po jiných, to byl, jak se zdá, Pavlův osud. Už svatební smlouva s jeho první ženou Magdalénou zmiňuje dceru Dorotu, sirotka po Janu Motýlovi, kterou měli oba manželé „do vzrostu vychovat“. Péče o sirotky Martina, Lídu a Jana připadla na Pavla i při jeho druhém sňatku s Kateřinou Pidnikovou v roce 1619: prodejní smlouva pro pidnikovský majetek stanoví, že děti mají být „při tom gruntě... chovány do zrostu jejich, šatami přiodívány, do školy, k učení na řemeslo dány a když by zrostly, odtad výpravou náležitou vypraveny býti mají“.⁴⁶

I Pavla nakonec zasáhl neklid z počátku 17. století. Když jeho bratr Mikuláš, zatčený pro účast na katolickém protistavovském spiknutí, uprchl o vánocích roku 1609 z vězení, byl Pavel uvězněn spolu s Janem Sarkanderem. Úřady tak oba bratry potrestaly za to, že patřili k posledním, kdo navštívil Mikuláše před jeho útekem. Logicky na ně padlo podezření, že mu pomohli k útěku z vězení (Mikuláš tímto způsobem unikl před výslechem, při němž mělo být použito útrpné právo). Z vězení v Kroměříži se Pavel vrátil snad někdy ke konci roku 1610. Ještě totiž stačil zaplatit roční peníze za tento rok.⁴⁷

Určitou odměnou za přestálé věznění a s tím spojené hospodářské ztráty mu mohlo být 200 zlatých, které později dostal od Mikuláše jako bezúročnou půjčku. Už před Mikulášovým odchodem z Moravy získal Pavel od bratra menší částky v celkové hodnotě 100 zlatých.⁴⁸

Opožděným dozvukem celé aféry byla možná i změna Pavlova příjmení. Od roku 1611 začal být v příborských městských knihách uváděn jako Sarkander, tedy s příjmením, jaké do té doby používali jen jeho bratři – kněží.⁴⁹

Nové příjmení mohl Pavel začít používat sám jako projev vzdoru vůči protestantům i jako výraz ztotožnění se svým stíhaným bratrem. Zajímavé ale je, že město tuto změnu ihned přijalo a že on sám byl v roce 1611, krátce po návratu z vězení, vybrán za rektora, tj. představeného příborského náboženského bratrstva „Početí blahoslavené Panny Marie, Panenky svaté“. Mohlo by to naznačovat, že nyní už plně katolický Příbor se s ním i s dalšími bratry Sarkandery okázale solidarizoval. Pavel nikdy nebyl purkmistrem ani primátorem. Aspoň jednou, v roce 1603, je uváděn jako konšel, tedy člen té části městské rady, o níž se pro většinu let nedochovaly záznamy. O tři roky později vykonával úřad městského rychtáře.⁵⁰

Nežil vždy nejvzorněji, jak ukazuje záznam z roku 1617: „Ad 14. Juli od Pavla Sarkanderova, že jsúc opilý Jakuba Knura zlými slovy ušeredil a na něho večerního času vyvolával, což že i jiným sousedům činí, přijato (pokuty – pozn. aut.) ... 3 zl. 32 gr.“⁵¹

Pavlovo postavení ve městě však nebylo bezvýznamné. Svědčí o tom i okolnost, že v roce 1618, kdy město přišlo během několika dní o primátora i o kněze, byl

vyslán spolu s Jakubem Knurem a Jiřikem Prokšoviným do Brna, aby jednal o náhradě za ztraceného duchovního pastýře.⁵²

Během cesty, která Pavla zavedla na podzim 1618 do Vídně, zemřela jeho žena Magdaléna. On sám se to dověděl z dopisu, „mně schválně od (Anny - pozn. aut.) Vlčovské poslaného“, jak napsal Jan Sarkander bratru Mikulášovi.⁵³

Už o půl roku později, v dubnu 1619, se Jan v dalším dopise Mikulášovi zmínil i o tom, že Pavel se chce ženit podruhé, a to s „Pidničkou“. V říjnu si Pavel vzal Kateřinu, vdovu po Tomáši Pidnikovi. Ta už o měsíc dříve koupila od městské rady, která právně zastupovala její osiřelé děti, grunt svého zesnulého manžela za 1500 zlatých. Na ten Pavla po svatbě přijala jako „mocného hospodáře“ a o tři roky později na něj majetek – mezitím už zpustošený – úplně převedla, aby mohl být prodán.⁵⁴

Velkého jmění si oba manželé příliš neužili – ještě před jejich sňatkem zasáhly i Moravu plameny války, kterou neukončila ani porážka stavovského vojska na Bílé hoře. Když v roce 1621 vpadli do Příbora povstalečtí Valaši a Uhři, vedení předáky poraženého stavovského povstání, město na to těžce doplatilo a s ním i Pavel Sarkander. Příbor byl vypálen, vyhořel Kateřinin grunt, povstalci zabili Pavlova nevlastního syna Martina Motýla a sám Pavel byl prý mučen.⁵⁵

Jedním z jeho posledních životních tahů pak byla žádost – velmi smělá na měšťana pouhého poddanského města, aby rodina Sarkanderů dostala část šlechtických statků, jež patřily Beneši Pražmovi z Bílkova a Václavovi Bítovskému z Bítova, vůdcům stavovského povstání na Moravě.⁵⁶

Vpád Valachů a Uhrů přežil Pavel jen o dva roky. Postaral se, snad ještě spolu s bratrem Mikulášem, o hrob svého bratra Jana a už tehdy dal najevo, že v něm vidí světce. Náhrobní nápis totiž hlásal: „...modli se za bratry a celé tvé příbuzenstvo, blažený mučedníku“.⁵⁷

V srpnu 1623 vydal Pavel v Olomouci listinu, v níž za sebe a za mrtvého bratra Jana předal olomoucké jezuitské koleji listinu na dva tisíce moravských zlatých. Olomoučtí jezuité měli používat úroky z tohoto kapitálu, který byl zapůjčen městu Uherskému Hradišti, do té doby, dokud řádová kolej nevznikne v samotném Hradišti nebo v Těšíně. Do Olomouce Pavel také „zanesl s sebou a nevím nač obrátil hotové sumy 210 zlatých“, jak potom napsala jeho vdova. Záhy po návratu z Olomouce zemřel Pavel při epidemii moru, která si na podzim 1623 vyžádala v Příboře údajně 1300 obětí. Byl pohřben u příborského kostela Narození Panny Marie.⁵⁸

Nezanechal po sobě vlastní děti. Městské knihy v zápise z roku 1676 jednoznačně konstatují, že „umřel a žádných dětí po sobě nezanechal“. Jediný dokument, který by naznačoval opak, je zřejmě chybný (viz výše, pozn. 41).⁵⁹

To, že zemřel bez potomků, by se dalo i vysvětlit věkem jeho první manželky. Dvojnásobná vdova Magdaléna, se kterou prožil většinu života, byla zřejmě o 15 až 20 let starší než on. Když si ji v roce 1593 bral, ukládala mu svatební smlouva péči o jediného sirotka. O několik let později je ale uveden jako otec a pak (správněji) jako otčím Anny Svibrokové, Magdaléniny dcery. Ta už byla vdovou a v roce 1601 vstupovala do nového manželství. Protože se o ni Pavel po své svatbě nemusel starat, byla zřejmě už v roce 1593 dospělá. Od roku 1595 platil Pavel roční peníze Janovi, synu Magdalény z jejího prvního manželství se Štefanem Vlachem, který se

narodil okolo roku 1570. Znamená to, že Pavel si zřejmě vzal ženu ve věku kolem 40 let, které zbývalo nejvýše deset a možná jen několik málo let do konce reprodukčního věku.⁶⁰

Ještě několik desetiletí po jeho smrti připomínal Pavla jeho šenkovní dům, který byl v městských knihách uváděn jako Sarkandrovský. Tak byl označen v listině z roku 1640, kdy jej Kateřina, vdova po Pavlovi, prodala Janu Pídníkovi, svému synu z prvního manželství. Dnes je dům považován za místo, kde Jan Sarkander strávil část svého dětství.⁶¹

Ostatní mužští členové rodiny Sarkanderů: Jan, Mikuláš, Martin

O Janovi již bylo uvedeno, že po něm zůstala v dokumentech města jediná nezřetelná zmínka. Podstatně více se o jeho vztahu k Příboru dovídáme z několika dochovaných dopisů, které adresoval bratru Mikulášovi: ty potvrzují zejména úzký kontakt s bratrem Pavlem a s neteří Annou, u níž ponechával bohoslužebné náčiní.⁶²

Daleko výraznější stopa zůstala v příborských dokumentech po Mikuláši Sarkanderovi. Zachovací list, který mu vystavila městská rada v roce 1605, mimo jiné uvádí, že žil v Příboře „jak říkají (a jak je nám dobře známo) od prvních krůčků, ba od kolébky“.⁶³

Mikuláš opustil Příbor v roce 1590, tedy pouhý rok poté, co se do něj podle tradičního datování přistěhovala jeho matka a sourozenci. Po studiích působil mj. jako kanovník olomoucký a farář ve Velkém Meziříčí a v Opavě. Když v roce 1609 unikl z vězení, emigroval a více než deset let prožil v alsaském Mölsheimu jako kanovník štrasburský a jako tajný rada arcivévody Leopolda V. Viléma, biskupa pasovského a štrasburského. Na Moravu se vrátil po bitvě na Bílé hoře a zemřel 29. listopadu 1622 jako olomoucký kanovník.⁶⁴

Mnoho nejasností panuje okolo jezuitů Martina Ignáce Sarkandera a jeho vztahu k rodině Jana Sarkandera. Ví se, že tento vztah byl úzký: řádový duchovní, který ke svému křestnímu jménu připojil i jméno zakladatele Tovaryšstva Ježíšova, pocházel ze Skočova a často se objevoval po boku bratří Sarkanderů, Mikuláše i Jana. „Proslul jako český kazatel v Olomouci, skládal česká kázání, modlitby a písně,“ píše o něm František Šigut, který též upozornil, že v Dějinách jezuitského řádu od Jana Schmidla je Martin Ignác přímo označován za Janova bratra.⁶⁵

Domněnku o jeho blízkém příbuzenském vztahu k Janovi a jeho sourozencům podporují i údaje příborských početních rejstříků. Výslovně se totiž zmiňují o Janovu nevlastním bratru Martinovi, který byl knězem. Důchodní rejstřík z roku 1591 uvádí částku za víno, které město „darovalo knězi Martinovi, bratru nebožtíka Matuše Vlčovského“, který „přijel k šacování sirotků po tomž Matušovi“. K témuž Martinovi se asi vztahuje i záznam z roku 1617, podle něž město platilo „za 20 exemplářů písní od Patra Martina z Olomouce poslaných“. Kněz Martin, pokud by byl skutečně totožný s M. I. Sarkanderem, by přežil všechny své bratry, vlastní i nevlastní. Zemřel by pak v roce 1626 ve věku 77 let.⁶⁶

Sporné případy: Tomáš, Ondřej a Jiří

K Janovým bratrům, ať už vlastním či nevlastním, zřejmě nepatřil olomoucký kanovník Tomáš Sarkander, brněnský kanovník Ondřej Sarkander ani člen

pražského semináře sv. Václava Jiří Sarkander. Vztah k Janově rodině však měl přinejmenším první z nich.

Jasně to prokazuje záznam o roli „po nebožtíku Ryparu“, řečené „na Drholecku“. Při druhém sňatku si ji vymínila Janova sestra Salomena (viz dále). Olomoucký kanovník a tajný rada arcivévody Leopolda V. Tomáš Sarkander vystavil roku 1629 listinu, kterou potvrzuje, že o devět let dříve daroval „paní Salomeně, tetě mé a dítkám jejím s prvním manželem roli po mých rodičích, mně náležející slove 'na Drholecku'“. Protože Salomeniny děti byly v roce 1629 již mrtvé, dostala Tomášova teta právo dát nebo odkázat tuto roli „komu chce..., kteřížby rodu/krevnosti nás Sarkandrův byli“.⁶⁷

Jméno brněnského kanovníka Ondřeje Sarkandera ani jméno Jiřího Sarkandera se v příborských písemnostech neobjevuje. Ondřeje označil za Janova bratra J. L. Kyrbes. O Jiřím Sarkanderovi víme jen to, že byl zapsán v pražském semináři sv. Václava, není však známo, kdy. Protože záznam se vztahuje k Praze, nelze vyloučit, že šlo o potomka některého z obyvatel Čech, kteří také používali příjmení Sarkander.⁶⁸ Neexistují doklady pro to, abychom mohli tohoto Jiříka ztotožnit se stejnojmenným synem Janovy nevlastní sestry, jehož vychovával Matouš Vlčovský.

Ženy: bezejmenná sestra, Helena Skočovská a její dcera Salomena

Snad někdy kolem roku 1580 přišla do Příbora sestra Matouše Vlčovského, jejíž jméno neznáme. Víme jen, že se provdala za Pavla, syna Šimka Foltýnového, který si v roce 1583 koupil od obce „grunt a plac“ spolu s pasekou a záhony. Oba manželé se stali obětí moru v letech 1585 – 1586. Po jejich smrti prodal Matouš grunt, který jim patřil, a vzal si k sobě Jiříka, jediného známého syna své sestry. Do roku 1595 nechávalo město každý rok část ročních peněz „při právě pro sirotka Pavla Šimka Foltýnového“, tj. pro Jiříka. Po tomto datu zmínky o něm mizí.⁶⁹

Jako důvod pro příchod Janovy matky Heleny, rozené Gurecké z Kornic, a jejich dětí do Příbora bývají – kromě smrti otce a možné pomoci od příbuzného Matouše – uváděny i náboženské poměry. V těšínském knížectví, kde ležel Skočov, převládali až do roku 1613 protestanti. Naproti tomu Příbor bývá v sarkandrovské literatuře označován za katolickou baštu. Avšak protireformace na biskupském hukvaldském panství, k němuž město patřilo, byla dokončena teprve v roce 1590. Na největší odpor narazila v Ostravě, ale ani v Příboře nebylo snadné přimět všechny měšťany, aby skoncovali s přijímáním podobojí a dalšími odchylkami od katolicismu: řada z nich si poseděla v biskupském vězení. Příbor na konci 16. století tedy nebyl tak jednoznačně katolický, jak se často soudilo.⁷⁰

Po příchodu do Příbora žila asi Helena i se svými dětmi na statku svého nevlastního syna Matouše. Opustila jej možná až dva roky poté, co majetek přešel sňatkem do rukou Jakuba Ciona. V roce 1593 si totiž „Helena Skočovská, vdova“ koupila vlastní grunt v hodnotě 46 zlatých. Majetek, z něž jeho původní držitel Jiřík Vrabel „sešel“ (zběhl), byl prodán levněji, protože jeho předchozí majitel z něj přece jen něco zaplatil. Jelikož Helena byla vdovou a spadala tedy pod dohled správy panství, byla kupní smlouva uzavřena „z poručení urozeného pana Valentina Pavlovského z Pavlovic, ten čas úředníka na Hukvaldech“.⁷¹

Za zmínku stojí skutečnost, že grunt zbudoval před rokem 1578 její nevlastní syn Matouš „ve štěpnici za dvorem svým“. Tento majetek však Helena udržela jen dva roky – v roce 1595 jej, už bez zmínky o souhlasu vrchnosti, prodala Jakubu Ševcovi. Při prodeji si vymínila „byt sobě v tom domu i komoru nahoře... do roka“, tedy bydlení na jeden rok. Poté se její stopy ztrácejí – jen v roce 1608 se v příborských městských knihách ještě objeví zmínka o nebožce Heleně Skočovské.⁷²

Tou dobou byli totiž na gruntu, který jí dva roky patřil, vyplaceni předchozí věřitelé a roční peníze začal pobírat Jakub Křepelka, manžel Heleniny dcery Salomeny (Salky). Ta si jej vzala někdy před sv. Jiřím roku 1602. Tehdy Pavel Sarkander prodal Křepelkovi coby „švagra svému“ grunt „nad mlýnem“, který kdysi vyženil s Magdalénou Motýlovou, a to za 250 zlatých. Roční peníze platil Křepelka na Pavlovo jméno ještě v roce 1624. Do osudů pozdějšího mučedníka zasáhl Jakub významněji pouze jednou, v roce 1610, kdy Jan i jeho bratr Pavel seděli ve vězení kvůli útěku Mikuláše Sarkandera před právem útrpným. Jan poslal z Kroměříže po Křepelkovi dopis pro purkmistra a městskou radu v Uničově. Podle dopisu měl „ukazatel toho listu, Jakub švagr můj“ uvolnit faru pro Janova nástupce a vhodně uložit jeho vlastní věci. Kromě toho měl Janovi z Uničova dovézt peníze a zejména „některé věci velmi potřebné, zvláště abych měl na čem líhat“ ve vězení. Jakubovo angažmá naznačuje, že poslední z Janových bratrů, Václav, nebyl pro tyto věci vůbec použitelný.⁷³

Krátce po Pavlově smrti v roce 1623 začala pro Jakubovu ženu Salomenu nová životní etapa. V roce 1624 zaplatil Křepelka naposledy roční peníze, stále ještě na účet Pavla Sarkandra, a týž nebo následující rok zemřel. Salomena se totiž v dubnu 1625 znovu vdala, a to za Jakuba Rudického. Ale ani to nehrálo velkou roli v tom, jak se Příborští na Saloménu dívali. Když tehdejší farář Václav Cosmian pořizoval rok po jejím druhém sňatku seznam „pocivých matron“, které se podílely na opravě a vymalování lavic v kostele a za odměnu v nich dostaly vyhrazená místa, uvedl v něm Salomenu opět jako Křepelkovou.⁷⁴

Salomenin druhý muž prodal v roce 1627 jménem své ženy a dalších „nápadníků“ zvětšený Křepelkův grunt, tentokrát už za 540 zlatých. Naposledy se Salomena připomíná v roce 1630. Když Jakub dojednal v roce 1638 „přátelské narovnání“ s Kateřinou „Pidničkou“ kvůli Pavlově odkazu, dělal to jen za sebe „a na místě přátel“ - o Salomeně už městské knihy mlčí.⁷⁵

Závěr

Zdá se, že tím končí osudy rodiny Jana Sarkandera v Příboře – platí to aspoň pro Janovy vlastní sourozence a jejich potomky. Výjimkou mohly být dcery Václava Kočovského, pokud z města neodešly nebo pokud se nestaly obětí epidemii a zmatků třicetileté války.

S jistotou víme jen to, že po roce 1630 pokračovala linie Janova nevlastního bratra Matouše Vlčovského, a i ta pouze po přeslici.

Údaje příborských městských knih odhalují existenci dvou generací dětí v Sarkanderově rodině. K té starší, narozené kolem roku 1550, patřil Matouš Skočovský, kněz Martin a snad i Matoušova bezejmenná sestra. K té mladší,

narozené pravděpodobně mezi lety 1570 až 1580, patřili kromě Jana čtyři další sourozenci. Tyto děti měly pravděpodobně téhož otce a různé matky.⁷⁶

Ostře to kontrastuje s obrazem, který rýsují Janovy nejstarší životopisy. V nich je zmíněn jen on sám a jeho rodiče.⁷⁷ Ti jsou v duchu dobové módy označováni za osoby šlechtického původu.⁷⁸

Pohled na celý houf blízkých příbuzných nastoluje mimo jiné otázku, jaký měli na Jana Sarkandera a jeho sourozence vliv starší bratří, zejména kněz Martin. Pokud je totožný s příslušníkem jezuitského řádu Martinem Ignácem Sarkanderem, mohlo by to vysvětlit nejen určité momenty z Janova života (jeho pobyt v jezuitských seminářích při studiích v Praze a Štýrském Hradci, fakt, že zřídil nadaci právě pro jezuity), nýbrž také roli, jakou sehrál Jan i jeho bratr Mikuláš v protireformaci na Moravě.

Předložená studie ukazuje, že hned tři ze šesti synů Gregoria Mathiae se stali duchovními. Podobných případů bychom asi v moravských vesnicích a městech mnoho nenašli. Paralelu bychom zjistili možná jen při pohledu na tehdejší šlechtu.⁷⁹

Následující poznámky a obrazové přílohy ke studii „Jan Sarkander a jeho rodina v Příboře“ připravil Michal Mocek

- ¹ Předložená studie je výtahem z rozsáhlé strojopisné práce zesnulého JUDr. Stanislava Podžorného: Svatý Jan Sarkander. Rodina a Příbor. Sborník dokumentů. Autorův text upravil a doplnil Michal Mocek, který provedl i kontrolní výzkum v Archiwum Państwowe w Katowicach, oddział Cieszyn (dále APK-C).
- ² O italském původu Jakuba Ciona, který získal v Příboře ještě druhé „příjmení“ Vlčovský, viz Štěpán, J.: Příborský měšťan Jakub Cion jinak Vlčovský. Vlastivědný sborník Novojičemska 58, 2008, s. 179 – 183. V příborských městských knihách je jeho jméno zapisováno jako Cion, Cyon nebo Czyon.
- ³ Z řechtiny převzaté příjmení Sarkander bylo označením pro řezníky. Viz Bahlow, H.: Deutsches Namenlexikon. Bindlach 1993, s. 436. Řezníkem mohl být Janův otec, který je v dobových dokumentech uváděn jen jako Gregorius Mathia(e), tj. Řehoř Matoušův. Měl tedy typické dobové „příjmení“, tvořené křestním jménem jeho otce. Teprve v knize Andree Eustachia Schwarze a Jana Jiřího Středovského Rubinus Moravie (Brno 1712, s. 1) se mluví o „Gregorio Matthia Sarcandro“ a tuto chybu opakují i pozdější autoři. Původní podobu jména Janova otce ukazují dokumenty, otištěné v knize Tenora, J. – Foltynovský, J.: Bl. Jan Sarkander: jeho doba, život a blahoslavení. Olomouc 1920, s. 641, 643. Po příchodu do Příbora byli členové této rodiny označováni jako Skočovští podle slezského města, odkud přišli. Je možné, že patřili k prvním přichozím ze Skočova a proto jim toto příjmení zůstalo, dokud při pobytu v Příboře nezískali nové, jako se to stalo Matoušovi Vlčovskému či Pavlu Sarkanderovi. Příjmení Sarkander se v příborských dokumentech objevuje teprve po roce 1610.
- ⁴ Swartz, A. E. - Středovský, J. G.: c. d., s. 15; Tenora, J. – Foltynovský, J.: c. d., s. 481; Zlámal, B.: Blahoslavený Jan Sarkander. Praha 1990, s. 39; Medek, V.: Kněz Jan Sarkander. Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci 1970, s. 15. Když Středovský popisuje Matoušův vztah k Janovi, používá pro něj termín frater uterinus, tj. bratr z téže dělohy. Viz Swartz, A. E. - Středovský, J. G.: tamtéž. Jinak než pomocí stejné matky (a dvou různých otců) si barokní učenec už asi nedokázal vysvětlit, že dva bratři mohou

- mít různá příjmení. Naznačuje to, že za necelých sto let se výrazně změnil postoj k příjmením: vzdělanec z počátku 18. století, jakým byl J. J. Sředovský, je už bral jako něco stálého, a ne jako nástroj, který se používal a odkládal podle potřeby.
- ⁵ Jurok, J. a kol: Dějiny města Příbora. Nový Jičín – Příbor 2002, na s. 57 a 79. Zachovací listina viz SOKA Nový Jičín (dále SOKA NJ), archivní fond Archiv města Příbor (dále AMP), i.č. 19 a Tenora, J. – Foltynovsky, J.: c. d., s. 643. Suplika vydána v Hrubý, F.: Moravské korespondence a akta. Brno 1937, díl 1., s. 200. I příborské městské knihy naznačují, že šlo vztah bratrský: Janovi bratři Pavel a Václav jsou v nich označeni za strýce Matoušových dcer. Není tedy mezi nimi vztah bratranů a sestřenic, jak by to bylo v případě, že by Matouš byl bratrem Pavlova, Václavova (a Janova) otce. Viz SOKA NJ, AMP, i.č. 109, str. 84a, 124b.
- ⁶ Za jakýsi dozvuk popularity jména Sarkander snad můžeme považovat i záznam z roku 1634, v němž se píše o Kateřině Sarkanderové. Tato vdova po Janovu bratru Pavlovi totiž jinak dávala přednost příjmení svého prvního manžela a tak v městských dokumentech vystupuje obvykle jako Pidniková nebo „Pidnička“. Viz SOKA NJ, AMP, i.č. 102, str. 93a.
- ⁷ SOKA NJ, AMP, i.č. 109, str. 71b - 72a. Zásahy správce hukvaldského panství tu nebyly projevem nějaké zvláštní pozornosti či přízně. Jeho povolení bylo nutné: hukvaldský úředník byl „náměstníkem“ sirotků a vdov, které „propouštěl“ ke sňatkům a dohlížel i na jejich majetkové záležitosti. To se změnilo až s privilegiem kardinála Ditrichštejna v roce 1615. Viz SOKA NJ, AMP, i.č. 21; i.č. 102, s. 438a; i.č. 109, s. 67a, 142a aj. Viz též Mocek, M.: Příbor 1251 – 1650, Nový Jičín 1992, s. 59.
- ⁸ SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 292a-b. Městské knihy označují Jana, Kateřinu a blíže neznámou Marušku za děti Václava Vlčovského z jeho prvního manželství s manželkou Annou. Častěji však mluví o Janovi, Kateřině a Aniče. Ta byla dcerou Václava Vlčovského a Zuzany. SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 264a, 292b, 294a.
- ⁹ SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 292b, 293a. Údaje o placení ročních peněz byly každý rok připisovány za záznam o prodeji gruntu. Je proto jisté, že Matouš Skočovský, uvážený v zápise o placení ročních peněz v roce 1574, je totožný s Matoušem Vlčovským v zápise z roku 1575. Ostatně v městských knihách byl občas zaznamenáván také s oběma příjmeními („Matuš Vlčovský, jinak Skočovský“). Viz SOKA NJ, AMP, i.č. 109, s. 84a, 150a.
- ¹⁰ SOKA NJ, AMP, i.č. 109, s. 72a. Když totiž manželství uzavírali přibližně stejně majetní lidé, vyhrazoval si každý z nich právo nakládat s částí majetku podle svého uvážení. Viz smlouvu Pavla Sarkandera s jeho druhou ženou Kateřinou Pidnikovou, SOKA NJ, AMP, i.č. 110, s. 10a. Dokonce i když se Matoušův nevlastní bratr Pavel ženil poprvé a ještě toho moc neměl, vyhradil si, že v případě brzké smrti může volně odkázat majetek v hodnotě 10 zlatých (jeho manželka si vyhradila stejné právo na trojnásobek této částky). SOKA NJ, AMP, i.č. 109, s. 130a.
- ¹¹ SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 292a.
- ¹² SOKA NJ, AMP, i.č. 590.
- ¹³ SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 293a-b, 357a.
- ¹⁴ SOKA NJ, AMP, i.č. 109, s. 70b; i.č. 98, s. 264a, 265a, 292b, 294a.
- ¹⁵ SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 295a.
- ¹⁶ SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 294b - 295a.
- ¹⁷ SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 295b. Salomena, vdova po Janu Vlčovském, pak ještě zdělila část peněz po Janově sestře Kateřině. Viz SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 453a.
- ¹⁸ V listu pro Mikuláše Sarkandera (o něm viz dále), který příborská městská rada vystavila v roce 1605 za účasti jeho bratra Pavla Skočovského, se uvádí že Helena bydlela v Příboře po smrti Mikulášova otce, dokud sama nezemřela. SOKA NJ, AMP, i.č. 19. Příchod Kateřiny Gurecké a jejich dětí do Příbora datují Tenora a Foltynovský k roku 1589.

- Viz c. d., s. 483. Odvolávají se přitom na list pro Mikuláše (otištěn tamtéž, s. 643) a na knihu Andrease Eustachia Schwarze a Jana Jiřího Sředovského Rubinus Moraviae, s. 115. Oba zdroje sice mluví o sňehování matky s dětmi po otcově smrti (Rubinus Moraviae na s. 1 a 15), datum příchodu do Příbora však neuvádějí.
- ¹⁹ SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 2a - 3a, 296a; i.č. 101, s. 91a; i.č. 102, s. 4a.
- ²⁰ SOKA NJ, AMP, i.č. 109, s. 57a, 70b, 73b, 91a, 92b, 94b, 95b, 96b, 105a, 225b, 235a, 235b, 242a. Purkmistrem byl Matouš celkem čtyři roky. Roční funkční období městské rady v té době začínalo v době okolo hromnic (2. února), a proto vždy přesahovalo i do počátku následujícího roku. Příborské městské knihy až na výjimky neuvádějí jména všech členů městské rady, nýbrž jen purkmistra a tři až čtyři radní. Nelze proto vyloučit, že v letech, kdy nebyl purkmistrem, mohl Matouš Skočovský zasedat v té části rady, jejíž členové bývali někdy označováni jako konšelé.
- ²¹ SOKA NJ, AMP, i.č. 1078, s. 40b.
- ²² SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 296a; i.č. 102, s. 4a; i.č. 109, s. 124b. Poslední cenový údaj vyplývá z údajů o rozdělení podílu sestry Ludmily. Její podíl na gruntu je totiž vyčíslen částkou 712 zlatých a 25 grošů. Pokud měl stejnou hodnotu i podíl obou dalších sester (a to by mít měl), cena gruntu by se odhadovala na 2138 zlatých a tři groše. Viz SOKA NJ, AMP, i.č. 109, s. 150a.
- ²³ SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 5b-6b.
- ²⁴ SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 6a-7a, 152a; i.č. 1083, s. 17.
- ²⁵ SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 7b-10a.
- ²⁶ SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 7a, 51a, 178a, 436a - 438b; i.č. 109, s. 84a, 124b, 150a. Viz též Prasek, V.: Organizace práv magdeburských na severovýchodní Moravě a v rakouském Slezsku. 1900, s. 151 - 152.
- ²⁷ SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 438a - 439a, 452a - b.
- ²⁸ V Kateřině svatební smlouvě z roku 1606 je zmínka, že má brát peníze „Lidmile sesře na oddíl její“. Ještě několik let však trvalo, než Kateřina z těchto peněz něco dostala. Zdá se, že Ludmilina smrt vyvolala spor o majetek, který byl vyřešen asi až v roce 1610. Teprve tehdy platí Jakub Cion znovu roční peníze, a to najednou za řinácet let, a hned se o ně dělí se svým švagrem Adamem Blechou. K Ludmile viz SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 4a - 6a; i.č. 109, s. 84a-b, 150a.
- ²⁹ SOKA NJ, AMP, i.č. 1078, s. 34b.
- ³⁰ SOKA NJ, AMP, i.č. 101, s. 225a-b.
- ³¹ SOKA NJ, AMP, i.č. 101, s. 226a-b. To, že Václav poskytl Jakubu Cionovi více, než kolik činil dluh, by nemělo udivovat. Jak ukazuje celá řada zápisů v příborských městských knihách, peníze v hotovosti (a jejich zapůjčením zřejmě vznikl i Václavův dluh) se vždy vyrovnávaly pohledávkami v nominální hodnotě vyšší, než tato hotovost. Věřitelé totiž museli na splátky dlouho čekat a nebylo jisté, zda se jich dožijí. Než například Jakub Cion dostal první peníze z Václavova gruntu, čekal 9 let, dokud nebyli uspokojeni další lidé, kteří měli přednostnější nároky na tomto majetku. Platba v hotovosti proto činila často méně než polovinu hodnoty nároku, jak ukazuje i skoupení ročních peněz Jana Vlčovského jeho nevlastním otcem Matoušem (viz výše) nebo skoupení peněz, které uskutečnil Václav krátce předtím, než přišel o svůj grunt - za 18 zlatých, které měl na jeho gruntu Folta Mlynář, zaplatil Václav necelou třetinu, 5 zl. a 9 grošů. Viz SOKA NJ, AMP, i.č. 101, s. 225b. Když pak Václav prodal svůj třetí a poslední grunt, určil 68 zlatých, které měl dostat na ročních penězích, pro Adama Blechu, aby tak uhradil dluh v hodnotě téměř čtyřikrát nižší (18 zl.). SOKA NJ, AMP, i.č. 103, s. 388a-b.
- ³² SOKA NJ, AMP, i.č. 100, s. 226a-b.
- ³³ SOKA NJ, AMP, i.č. 103, s. 387a. Pro srovnání majetkových možností obou bratrů: v témž roce si Jan Sarkander koupil v Brně grunt, který byl ohodnocen na 1600 zlatých. Viz

Hrubý, F.: Kněz Jan Sarkander, moravský mučedník doby bělohorské a jeho legenda. Praha 1940, s. 61.

- ³⁴ SOKA NJ, AMP, i.č. 109, s. 67a. Rozbor Sarkanderovy svatební smlouvy z 3. 9. 1605 nově ve Štindl, M.: Sv. Jan Sarkander: působení a kult ve Velkém Meziříčí. Velké Meziříčí 1995, s. 14 – 18, 26.
- ³⁵ SOKA NJ, AMP, i.č. 103, s. 387b-388a.
- ³⁶ Viz Tenora, J. – Foltynovsky, J., c. d., s. 531. Jejich úvahu o totožnosti Václava Skočovského z Příbora a Václava z Tišnova jednoznačně vyvrací studie M. Štindla: c. d., s. 17. I v Tišnově sice žil jakýsi Václav Skočovský, ten však město podle Štindla opustil v roce 1609 a už v roce 1611 zemřel. Před rokem 1609 prošly jeho rukama tři tišnovské grunty. Jak víme, v téže době byl Janův bratr Václav opakovaně zaznamenán jako držitel gruntu v Příboře.
- ³⁷ SOKA NJ, AMP, i.č. 103, s. 388a.
- ³⁸ Viz též Tenora, J. – Foltynovsky, J.: c. d., s. 483, 554, 674. Hrubý, F.: Moravské korespondence, c. d., s. 200. Jan Sarkander v dopise z října 1618 uvádí, že „ve jménu všech bratří, Vaší Velebností (tj. Mikuláše – pozn. aut.), svým a Pavla jménu“ žádal městskou radu v Uherském Hradišti, aby si vzala na úrok peníze od Sarkanderů. Tzn. že už zde chybí zmínka o Václavovi. Viz Procházka, M.: c. d., s. 905. To však ještě není doklad o Václavově smrti – mohl být vynechán proto, že se vzhledem ke své majetkové situaci nepodílel na uvedené majetkové transakci.
- ³⁹ SOKA NJ, AMP, i.č. 1082, s. 40a; i.č. 1083, s. 39a; i.č. 1084, s. 37a, 42a; i.č. 1085, s. 43a. Viz též Prasek, V.: c. d., s. 150-151. Ve všech příbořských dokumentech je Václav uváděn jako Skočovský, Sarkanderem se stává až po své smrti, v roce 1623, kdy je uváděn s tímto příjmením ve fundační listině svého bratra Pavla. Viz Procházka, M.: c. d., s. 996.
- ⁴⁰ SOKA NJ, AMP, i.č. 103, s. 393a.
- ⁴¹ Tenora, J. – Foltynovsky, J., c. d., s. 554, 674. Ke sňatku vdovy Mariany rozené Sornkové viz SOKA NJ, AMP, i.č. 110, s. 50a – b. Není zcela jisté, že Václav Latal ze Skočova byl totožný s Václavem Skočovským. Ve smlouvě se totiž uvádí, že osiřelé děti mají „nápad“ po svém otci ve Skočově – to by znamenalo, že z tohoto města by plynuly peníze ještě téměř 40 po odchodu Heleny Gurecké a jejich dětí do Příbora, což se zdá být málo pravděpodobné (nelze však vyloučit, že po neúspěších v Příboře odešel Václav do rodného Skočova a že po jeho smrti se manželka s dětmi vrátila zpátky). Na druhé straně se nevěsta jmenuje stejně jako žena Václava Skočovského a počet dětí, které s ní měl, je též stejný. Ztotožnění Václava Latala s Václavem Skočovským potvrzují i rozhodnutí ve věci peněz po Anně Sornkové. Jedno z nich je totiž adresováno Jiříku Dřevěnému, druhému muži Mariany Sornkové. Viz Prasek, V.: c. d., s. 151.
- ⁴² Moldanová, D.: Naše příjmení. 2. vyd. Praha, Agentura Pankrác 2004, s. 103.
- ⁴³ SOKA NJ, AMP, i.č. 109, s. 130a; i.č. 98, s. 460b, 461a, 463a-b. „Gruntek“ prodal Pavel v roce 1602. SOKA NJ, AMP, i.č. 103, s. 197a. Pohledávku na Kitlovskou zahradu ohlásila i Pavlova nevlastní dcera Anna Svibrocká, která ji převedla na svého otčima a ten pak „odpustil“ původnímu vlastníkov 12 zlatých. SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 463a. Záznamy o ročních peněžích poskytují ještě jeden příklad složité situace okolo příjmení na konci 16. století: Pavlovy splátky přijímal Magdalénin syn, obvykle jmenovaný po matce jako Jan Mahdín – jednou, v roce 1595, byl však pojmenován podle svého zesnulého otce Štefana Vlacha jako Jan Štefanův. Do městských knih však nikdy nebyl zapsán prosě jako Jan Vlach – v Příboře totiž žil ještě jiný Jan Vlach.
- ⁴⁴ Magdalénin syn byl dospělý zřejmě již v roce 1587, kdy její druhý manžel Jan Motýl koupil grunt po Janově otci a vyplatil mu závdanek. SOKA NJ, AMP, i.č. 98, s. 460a-b.
- ⁴⁵ SOKA NJ, AMP, i.č. 100, s. 266b - 267a. Jako cechmistr byl zmíněn v letech 1607 a 1614, když za „cechmistry soukenické“ přijímal roční peníze za prodaný grunt. Protože

- při přijímání splátek byl uváděn vždy jen jeden z několika soukenických cechmistrů, nelze vyloučit, že Pavel patřil k vedení cechu častěji než jen v uvedených 2 letech.
- ⁴⁵ SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 93b. Pavel koupil grunt od Tomáše Pidníka. Dokladem úzkých vztahů mezi bratry Skočovskými a rodinou Pidníkových je i Pavlova přítomnost mezi svědky na svatbě Tomášova bratra Jana v roce 1596 a naopak podobná Tomášova účast na Václavově svatbě v roce 1606. SOKA NJ, AMP, i.č. 109, s. 67a, 132a. Pavel Sarkander si dokonce o mnoho let později vzal vdovu po Tomáši Pidníkově. Viz SOKA NJ, AMP, i.č. 110, s. 10a.
- ⁴⁶ SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 93b; i.č. 109, s. 95a. O dětech Kateřiny Pidníkové viz SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 703a, 704a, 711b; i.č. 110, s. 10a.
- ⁴⁷ SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 93b. K Mikulášově účasti na spiknutí, za nímž stál nejvyšší český kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic a těšínský kníže Adam Václav, viz Šigut, F.: Spiknutí proti smlouvě libeňské a Mikuláš Sarkander. Slezský sborník 67, č. 2, 1969, s. 242 - 258.
- ⁴⁸ SOKA NJ, AMP, i.č. 580. Sumu sto zlatých mu Mikuláš asi úplně přenechal, protože Pavel ve své listině z roku 1616 uvádí, že je „v moci své zůstává s nimi učiniti, jak by mi se vidělo a potřebí nastalo“. Ani 200 zlatých Pavel Mikulášovi nikdy nevrátil a tak se tyto peníze objevují v městských písemnostech až do roku 1714. Tehdy je městská rada přisoudila Janu Pidníkově. SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 96a, 152a.
- ⁴⁹ SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 93b. Pavel používal obě jména, jak ukazuje jeho listina z roku 1623, kde o sobě mluví jako o Pavlu Sarkanderovi Skočovském. Viz Procházka, M.: Žiwot bl. Jana Sarkandra mučenika Brno 1861, s. 997.
- ⁵⁰ SOKA NJ, AMP, i.č. 1080, s. 1; SOKA NJ, archivní fond Farní úřad Příbor (dále FÚP), i.č. 118, s. 42.
- ⁵¹ SOKA NJ, AMP, i.č. 1082, s. 13a. Týž rok platil 3 zlaté pokuty ještě za to, že „se od něho dívka s učením jeho zmrhala“. Byla to část velkého skandálu, do nějž byl zapleten i příbořský rychtář. SOKA NJ, AMP, i.č. 1082, s. 14b.
- ⁵² SOKA NJ, AMP, i.č. 1083, s. 17. Knur a Prokšovin byli zástupci dvou částí městské rady, radních a konšelů. Pavel by teoreticky mohl zastupovat třetí část městské samosprávy, obec. Ale snad byl vybrán proto, že měl s dalekými cestami zkušenosti, jak ukazují záznamy o tom, že kvůli bratrovi Mikulášovi byl v roce 1609 s Janem v Praze, Vídni a Bratislavě. Kvůli jednání o nadaci (viz dále), jehož se zřejmě zúčastnil i bratr Mikuláš, který na Moravu stále nemohl, byl v roce 1618 znovu ve Vídni. Viz Procházka, M.: c. d., s. 905 a n., 910 a n., Tenora, J. – Foltynovsky, J., c. d., s. 531, 550.
- ⁵³ Tenora, J. – Foltynovsky, J., c. d., s. 672.
- ⁵⁴ SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 703a, 704a-b; i.č. 110, s. 10a. Tenora, J. – Foltynovsky, J. c. d., s. 675.
- ⁵⁵ SOKA NJ, AMP, i.č. 102, s. 704a; i.č. 111, s. 9a. Údaj supliky, podle níž protikatoličtí povstalci Pavlovi „syna vzali a do Turek prodali“, je tedy zřejmě chybný. Chyba mohla vzniknout při zpracování či překladu písemné žádosti – dochovala se totiž jen německá kopie této supliky, kterou Pavel Sarkander asi předkládal osobně. Viz Hrubý, F.: Moravské korespondence, c. d., s. 200.
- ⁵⁶ Hrubý, F.: Moravské korespondence, c. d., s. 200 an. Pavel se ucházel „o nějaký díl“ panství Bystřice pod Hostýnem nebo Dřevohostice.
- ⁵⁷ Swartz, A. E. – Středovský, J. G.: c. d., s. 127.
- ⁵⁸ Listinu o založení nadace zveřejnil Procházka, M.: c. d., s. 996. V listině se připomíná i částka 1000 moravských zlatých, kterou dal už o rok dříve jezuitské koleji Pavlův bratr Mikuláš „pro dům chudých žáků na věčné vyživení“. Bylo by zajímavé vědět, zda olomoučtí jezuité splnili ustanovení Pavlovy listiny a předali kapitál bratřím Sarkanderů koleji v Uherském Hradišti, která byla založena v roce 1644. V Těšíně vznikla roku 1670